

Anuari 2013 del Tercer Sector Social de Catalunya

Document de síntesi

Anuari 2013 del Tercer Sector Social de Catalunya. Document de síntesi

EDITAT PER

Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, www.tercersector.cat
Observatori del Tercer Sector, www.observatoritercersector.org

ELABORAT PER

Observatori del Tercer Sector, www.observatoritercersector.org

AUTORS

Pau Vidal i Montse Fernández

EQUIP DE TREBALL

Direcció i coordinació: Pau Vidal
Responsable tècnica: Montse Fernández
Suport tècnic: Neus Gabela

COL·LABORADORS/ES

Informàtica: Jaume Albaigès
Comunicació: Sònia Flotats i Rebeca Febrer
Treball de camp: Patricia Pelayo, Míriam Raventós i l'equip de GESOP -Àngels Pont, Daniel Solís, Queralt Badia, David Ingerto i Ana Andreu-
Administració: Laura Pujol

COMITÈ EXECUTIU

Àngels Guiteras, Joaquim Sabater, Teresa Crespo, Felisa Pérez, Ana Villa, Toni Codina i Pau Vidal

DISSENY I MAQUETACIÓ

Cristina Bueno

IMPRESSIÓ Apunts, empresa d'economia social
DIPÒSIT LEGAL B-29142-2009
ISSN 2013-522X

Totes les fotografies d'aquesta publicació són propietat de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, a excepció d'aquelles on s'indica la seva autoria

Aquesta publicació està pensada per a la seva màxima difusió i vol contribuir a la millora del Tercer Sector Social. S'autoritza la distribució, còpia i reutilització sempre que es faci sense ànim de lucre i reconeixent l'autoria. La publicació ha estat impresa en paper ecològic. Aquest document de síntesi i els seus annexes, així com la versió ampliada es poden descarregar gratuïtament a www.anuaritercersectorsocial.cat

Índex

Presentació	4
Introducció	5
Antecedents	6
I. El Tercer Sector Social avui	8
1. Moment de canvis	10
2. El rol del Tercer Sector Social a una societat en crisi	12
3. Com està afectant l'actual context a les entitats?	18
II. Diagnòstic de la situació actual	22
4. Xifres globals	24
5. Els col·lectius destinataris i les activitats	27
6. Els equips	36
7. Els recursos econòmics	45
8. Societat relacional	50
III. Conclusions i perspectives	56
9. Deu reflexions i reptes per al Tercer Sector Social	58
IV. Sobre el Tercer Sector Social	69
10. El Tercer Sector Social	70
V. La realització de l'Anuari 2013	72
Entitats impulsores	74
Fitxa Tècnica	76
Equip de treball de l'Observatori del Tercer Sector	77
Comitè Executiu	77
Annexos descarregables	77
Agraïments	78

Presentació

Fa deu anys es publicava el *Llibre Blanc del Tercer Sector civico-social* a Catalunya, el primer estudi sobre el sector que oferia dades sobre la seva dimensió i plantejava els principals reptes per la seva evolució. Un altre fruit del propi Llibre Blanc, en aquest cas del seu procés d'elaboració, va ser la creació de les dues entitats que impulsem la publicació que teniu a les mans: la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya i l'Observatori del Tercer Sector.

Des de llavors, totes dues entitats hem sumat esforços per donar continuïtat a aquella primera recerca i poder disposar d'informació, quantitativa i qualitativa, rellevant sobre el Tercer Sector Social a Catalunya. Ha estat una relació fecunda que ha donat lloc a la sèrie dels Anuaris del Tercer Sector Social, una innovadora recerca periòdica que ofereix, a les pròpies entitats que en formen part, a les administracions, als equips de les entitats i al públic interessat, perspectiva i visió sobre el Tercer Sector Social a Catalunya. Enguany, arribem al tercer volum d'aquesta sèrie de recerques.

L'Anuari 2009 del Tercer Sector Social va ser el primer resultat de la iniciativa conjunta de les dues entitats, i permeté disposar d'informació periòdica, oberta i estable sobre el sector, posant en relleu el seu creixement en la primera dècada del segle XXI i, alhora, plantejant reptes relacionats amb la consolidació d'aquest creixement.

Dos anys més tard, *l'Anuari 2011 del Tercer Sector Social* va representar un canvi en aquestes recerques panoràmiques: es va donar protagonisme a la reflexió. Es començaven a veure els efectes de la crisi a la societat catalana. Més de 300 persones van reflexionar sobre les línies estra-

tègiques i metodològiques més adients per fer front des del Tercer Sector Social al nou context socioeconòmic.

Ara, de nou a *l'Anuari 2013 del Tercer Sector Social* hem unit esforços per disposar de dades objectives. El context socioeconòmic català ha canviat radicalment i l'aportació de les entitats socials a la cohesió social està essent fonamental. Per això aquesta publicació, a més d'aportar dades sobre l'estat i l'evolució de les entitats, també reflexiona sobre el rol del Tercer Sector Social en el nou context.

En les circumstàncies actuals, no ha estat fàcil tirar endavant aquesta recerca. No hagués estat possible sense la complicitat de la Generalitat de Catalunya i de la Fundació la Caixa, que han cregut en l'Anuari des de la seva primera edició.

El Tercer Sector Social té una important rellevància social i al voltant de la seva missió es suma la força de nombroses entitats que treballem per avançar en drets socials, per la igualtat i la qualitat de vida de les persones, sense exclusions. L'anuari 2013 ens permet disposar d'una eina útil per explicar que representem i quina és la dimensió del nostre sector i alhora per continuar impulsant el seu reconeixement i la importància de prioritzar la inversió pública en polítiques socials, de posar al centre a les persones i de promoure la ciutadania activa.

Us convidem a llegir aquest document de síntesi de l'Anuari 2013, tot desitjant que el trobeu útil.

Joaquim Sabater

Observatori del
Tercer Sector

Àngels Guiteras

Taula d'entitats
del Tercer Sector Social

Introducció

L'Anuari 2013 del Tercer Sector Social s'ha elaborat, com en anteriors edicions, amb l'objectiu de conèixer l'estat i evolució del sector i facilitar la reflexió sobre els reptes que ha d'afrontar el Tercer Sector Social. És una eina útil per promoure la millora de les organitzacions i visibilitzar el seu valor d'aportació al conjunt de la societat.

La publicació que teniu a les mans és el document de síntesi de l'Anuari 2013, publicació breu i de fàcil lectura que condensa els principals resultats. En format electrònic està disponible per la seva descarrega el document sencer de la recerca amb moltes dades addicionals.

En aquesta edició de l'Anuari s'ha posat l'accent en analitzar l'impacte de la crisi des d'una doble vessant: d'una banda conèixer com estan afectant les limitacions presupostàries a les entitats i, alhora, mostrar el rol de les organitzacions del Tercer Sector Social davant l'emergència de noves necessitats socials. El primer capítol es dedica a analitzar aquests dos aspectes. Al segon capítol es presenten l'actualització de les xifres generals del sector que mostra la seva dimensió i evolució des de l'anterior Anuari. Són dades necessàries per conèixer la situació actual i ajudar a avançar cap al futur amb més fermesa.

En aquesta segona part es fa un diagnòstic de les organitzacions socials avui dia que conté un recorregut sobre les àrees d'una entitat i la seva relació amb l'entorn: equips, finançament, funcionament intern, relacions amb altres actors,... És a dir, saber i donar a conèixer les nostres característiques, el que fem, com ho fem i qui ho fem, uns elements essencials per impulsar l'impacte de les entitats i el reconeixement del Tercer Sector Social com un agent clau de transformació social.

Finalment, es pot trobar un decàleg de reptes que sintetitzen i posen en valor l'anàlisi de les dades, donant pistes sobre aquells elements considerats claus per donar una resposta eficaç i eficient des de les entitats socials al canvi d'època que es viu.

Antecedents

L'any 2003 es va publicar el primer estudi sobre el Tercer Sector Social català, el *Llibre Blanc del Tercer Sector civico-social*. Per primera vegada es va disposar de les dades necessàries per dimensionar el Tercer Sector Social i descriure les seves principals característiques.

La realització d'aquest estudi pioner va ser possible gràcies a la implicació de les entitats del sector i de la Generalitat de Catalunya, que el va finançar i el va fer realitat des d'un centre de recerca propi, el Centre d'Estudis de Temes Contemporanis –CETC-. La recerca va suposar un avanç per al sector, ja que va copsar els reptes i compromisos més importants, i va donar com a resultat el naixement de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya -Taula- i l'Observatori del Tercer Sector –OTS-.

Des dels seus inicis com a organització, l'OTS va treballar per a realitzar l'Anuari com a continuïtat del Llibre blanc 2003. Al 2009 es va fer realitat gràcies al suport decidit de la Taula que, juntament amb l'OTS, van compartir la iniciativa i van aconseguir els recursos econòmics i l'equip per dur-lo a terme.

L'Anuari 2009 va ser el punt de partida d'una iniciativa amb vocació de continuïtat, ja que no només comparava la informació publicada l'any 2003, sinó que establia les bases per a una revisió i actualització periòdica de les dades del sector.

En el desenvolupament de l'Anuari 2009 es va plantejar la idoneïtat d'alternar en la recerca les tècniques d'investigació quantitatives i qualitatives, donada la riquesa de coneixement que ofereixen totes dues fonts.

L'Anuari 2011 va ser una recerca de tipus qualitatiu, basada en grups de discussió. En aquesta publicació es recullen les visions compartides i els reptes de les entitats socials catalanes, gràcies a les aportacions realitzades per prop de 300 persones integrants d'organitzacions socials.

enguany es presenta una nova edició de l'Anuari, on s'analitza l'estat i evolució del sector en base a la comparació de xifres amb l'Anuari 2009 i el Llibre Blanc 2003.

Les dades de l'Anuari tenen per objectiu ser el punt de partida a la reflexió que permeti definir els reptes del sector. Per tant, l'actualització i aportació de noves dades sectorials en els successius cicles seran importants en tant que donaran indicis de com les entitats afronten els reptes que se'ls presenten i com s'adapten a les noves necessitats socials.

L'Anuari continua essent una recerca innovadora al nostre entorn, que ha estat possible iniciar a Catalunya per la maduresa assolida al llarg de les últimes dècades al sector. El Tercer Sector Social català ha estat capaç de dotar-se d'entitats com la Taula i l'OTS i de valorar la investigació i la reflexió com una manera de reforçar i consolidar l'actuació del sector.

I El Tercer Sector Social avui

1. Moment de canvis

Actualment, sembla una obvietat dir que el moment que viu el Tercer Sector Social català està condicionat pel context socioeconòmic. El llarg període de crisi està deixant una petjada evident en les organitzacions socials. Però aquest escenari, per sí sol, no explica la situació del Tercer Sector Social, donat que la trajectòria de les pròpies entitats i l'evolució del sector en les darreres dècades són elements indispensables per analitzar amb rigor en quin moment es troba avui dia. Per això, tot seguit es realitza una breu revisió a l'evolució del sector durant les darreres dècades.

Fa tres dècades, el nostre país afrontà un canvi d'època clau: el final de la dictadura franquista i la transició a la democràcia. L'arribada de drets i llibertats propicià el creixement del teixit associatiu, amb l'estructuració de moviments socials que es trobaven en la clandestinitat i amb la creació de noves organitzacions no lucratives especialitzades. Tal i com indiquen les xifres al llarg de les diferents edicions de l'Anuari, prop de la meitat de les organitzacions catalanes del Tercer Sector Social es van crear entre els anys 1981 i 2000.

La participació en les entitats de llavors es caracteritzava per un activisme basat en la dedicació de temps i recursos propis i on el debat de la professionalització del sector encara era una idea difosa. Les fonts de finançament eren limitades però, per contra, no es podien

qüestionar la independència i autonomia de les entitats. Aquestes organitzacions van jugar un paper essencial en l'expansió dels valors democràtics i la defensa dels drets civils.

Al mateix temps, es produïa la modernització de l'Administració i es creà una nova estructura territorial, basada en comunitats autònomes. En aquell moment es comencen a desenvolupar polítiques socials públiques. La concurrència entre el sorgiment de les noves organitzacions socials amb una Administració en procés de desenvolupament, va propiciar l'aproximació de totes dues a fi de donar resposta a les creixents demandes socials i, també, per treballar en la construcció d'un encara incipient Estat del Benestar. Aquesta col·laboració públic-privat ha marcat el desenvolupament del Tercer Sector Social en els darrers 30 anys.

Durant aquest temps les organitzacions no lucratives s'han desenvolupat i estructurat d'acord amb les lògiques que l'Administració ha anat imposant per gestionar els seus recursos: convocatòries anuals, metodologies d'intervenció social, justificacions, concursos, certificacions, concertacions, etc. Aquest recorregut, més centrat en la gestió del procés que en les complicitats, ha estat eficient durant anys pel creixement de les entitats i per a assolir la seva missió.

Així doncs, en aquestes darreres dècades, el Tercer Sector en general, i el Tercer Sector Social en particular, han anat guanyant pes i rellevància social, política i econòmica de manera continuada en un context social de creixement i expansió. Després d'aquest llarg període de creixement, el més lògic per a les organitzacions del Tercer Sector Social hagués estat afrontar una etapa de consolidació i estabilització, en la qual donar resposta als reptes de creixement que s'havien plantejat: aconseguir fonts de finançament equilibrades i estables; consolidar la funció social dels serveis socials prestats; millorar en temes com la comunicació, la participació i la gestió; major reconeixement del rol social; desenvolupar un nou paradigma de relació amb les administracions públiques, etc.

Però aquest transcurs de temps de diverses dècades de creixement que estava portant el sector a començar a afrontar alguns dels reptes de consolidació, s'ha frenat de cop amb l'arribada de la crisi econòmica l'any 2008 i amb les posteriors dificultats econòmiques de l'Administració.

La crisi ha posat sobre la taula noves urgències socials i les posteriors reduccions en despesa social pública han provocat una disminució en la disponibilitat de recursos. La confluència entre la situació de crisi, de la qual encara no es té certesa de la seva finalització, i la limitació de recursos, ha debilitat algunes organitzacions socials i està plantejant un radical canvi d'escenari. Sorgeix en aquest moment la necessitat de repensar les organitzacions.

2. El rol del Tercer Sector Social a una societat en crisi

2.1. Resposta a les noves necessitats

El Tercer Sector Social ha mostrat al llarg del temps la seva capacitat per identificar i donar resposta al sorgiment de noves necessitats socials. Sovint actua d'altaveu de les problemàtiques que es van generant en una societat canviant i globalitzada. Amb això, el Tercer Sector Social desenvolupa una important tasca d'informació i sensibilització de l'opinió pública, generant debat i reflexió.

A l'Anuari 2011, ja es va identificar l'augment de les necessitats socials com un element destacat de l'actual escenari, fet que s'ha pogut contrastar amb les dades d'aquesta edició. El creixement de les necessitats socials es troba directament relacionat amb l'activitat del Tercer Sector Social i la missió de les seves entitats. La pèrdua de la capacitat adquisitiva de les famílies i l'augment de les taxes d'atur han donat lloc a que necessitats relacionades amb la pobresa i exclusió es reconeguin com a temes transversals de l'acció social.

Taula 1: Evolució de la taxa d'atur i la taxa de risc a la pobresa a Catalunya en els darrers cinc anys

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (dades de l'EPA i de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE)

	2008	2009	2010	2011	2012
Taxa d'atur a Catalunya	9,0%	16,2%	17,8%	19,2%	22,6%
Taxa de risc a la pobresa a Catalunya	16,6%	18,4%	19,9%	19,1%	-

'El Tercer Sector Social està arrelat a la societat i està obligat a respondre davant d'aquesta quan ens ho demana i ara ens necessita'

(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

'El Tercer Sector Social té el repte de lluitar per aconseguir reduir el nivell de pobresa actual'

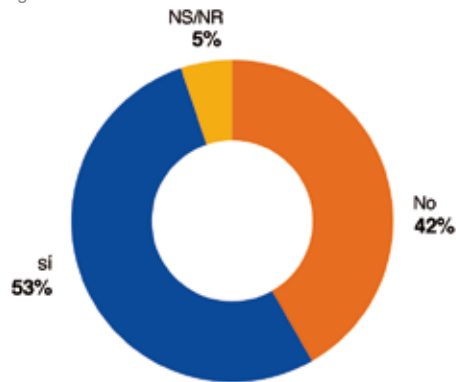
(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

2.2. Protagonisme de les persones destinatàries

Un tret que caracteritza el Tercer Sector Social és el treball des de la implicació de les persones destinatàries. Els col·lectius per als quals treballa són considerats com a protagonistes del seu propi canvi. La seva participació activa forma part de la identitat d'un sector que treballa per la dignificació i l'empoderament de les persones i que intenta defugir de visions assistencials. Aquest fet ha estat i és un eix essencial per garantir l'èxit de les activitats i projectes, sota la màxima de transformació social. En l'actual context, aquest tarannà està mostrant la capacitat d'articular les demandes socials des del treball compartit i, en moltes ocasions, ha transformat la vulnerabilitat individual en força col·lectiva.

Probablement el valor d'aportació del Tercer Sector Social no depèn tant de les activitats que desenvolupa com d'allò que genera en el si de la societat: participació, compromís, solidaritat, coresponsabilitat, integració, enfortiment de la identitat col·lectiva, desactivació d'estereotips, tolerància, etc.

Gràfic 1: Nombre d'entitats que han detectat noves necessitats entre les persones destinatàries dels seus serveis i/o activitats
En percentatge

Núvol de paraules 1: Necessitats més freqüents identificades per les organitzacions socials catalanes en els darrers anys

Organitzacions compromeses amb les persones

Les entitats del Tercer Sector Social lògicament presten serveis socials i d'atenció a les persones, però no són únicament empreses de serveis socials.

Mentre les empreses tenen un compromís prioritari amb el benefici econòmic dels serveis socials -per tant, abandonen ràpidament els que són deficitaris- a les entitats no lucratives preval la importància del compromís amb les persones derivat de la seva missió. Les organitzacions del Tercer Sector Social presten serveis socials com la manera de complir la seva missió i fer la seva contribució a la millora social. Evidentment que aquest serveis socials tenen un valor econòmic i un preu per ser sostenibles, però aquest import no ha de remunerar els beneficis econòmics de cap accionista, sinó que els possibles beneficis retornen al fons social per donar un millor servei a la societat.

Aquest compromís amb la raó de ser dels serveis socials i la millora social abans que amb el benefici econòmic que pugui generar l'activitat és una característica diferenciadora de les entitats en la seva actuació. I es fa palès en l'augment del nombre de persones destinatàries en els darrers anys –passant d'atendre 1,70M de persones el 2007, a les 2,13M que es van atendre el 2011.

2.3. Incidència política

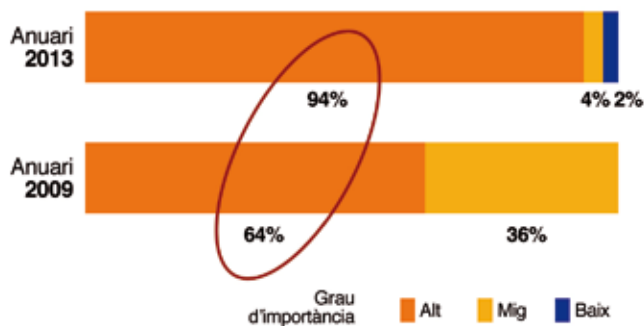
La incidència política –*advocacy*– és una eina de participació ciutadana que té per objectiu influir en les decisions, en la formulació i la implementació de polítiques, en benefici dels col·lectius destinataris i cercant la millora social. Es tracta d'un procés que pretén incidir en la presa de decisions, actuacions, comportaments, etc. que poden ser tant públics com privats.

La incidència política, consolidada al Tercer Sector Social, està prenent més protagonisme en l'actual context. Ha guanyat pes, sobretot, entre les organitzacions de segon nivell i superior i entre aquelles més estructurades. Gràcies a les intervencions públiques, a les reunions amb els governs, etc. s'està visibilitzant la tasca del Tercer Sector Social i s'està posant en l'agenda política temes d'urgència social.

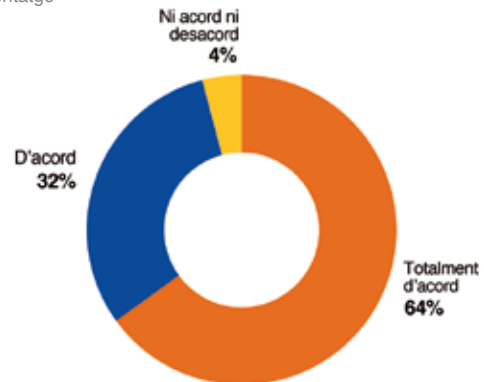
Acte multitudinari celebrat el 20 de maig de 2012
en defensa del dret al treball de les persones amb
discapacitat i trastorn mental organitzat per Dincat
Fotografia realitzada per Marc Martínez de Foix

Gràfic 2: Valoració de les organitzacions de segon nivell o superior sobre el seu rol d'interlocució -que inclou el d'incidència política- En percentatge, Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

Gràfic 3: Grau d'acord amb l'afirmació: El Tercer Sector Social català ha de prendre un posicionament ferm davant l'actual situació econòmica, cercant un discurs col·lectiu que permeti una millor tasca d'incidència política. En percentatge

2.4. Una societat solidària

L'augment de les necessitats socials junt amb l'escurçament dels recursos econòmics ha motivat les entitats socials a fer una crida a la ciutadania per tal de demanar la seva col·laboració i recolzament a través de diferents iniciatives.

La participació ciutadana pren formes diverses a dintre de les entitats: recaptació de béns i recursos econòmics –per atendre les necessitats més imperants-, mobilització ciutadana vers la reivindicació dels drets de ciutadania –drets econòmics, socials i culturals- que s'han vist perillar en els darrers temps, sensibilització i coresponsabilitat envers les necessitats socials emergents i captació de voluntariat.

Així, han augmentat les campanyes recaptatòries com les recollides d'aliments. A tall d'exemple, la campanya Gran Recapte d'Aliments a Catalunya del 2011 va recaptar 1.127 tones d'aliments (memòria 2011 de la Fundació Banc d'Aliments de Barcelona). Un altre exemple d'aquest tipus d'iniciatives centrades en l'atenció immediata va ser la Marató de la Pobresa, duta a terme el 27 de maig de 2012, on es van recaptar més de 4,5 milions d'euros destinats a 40 projectes socials (Fundació La Marató de TV3).

La mobilització ciutadana en la reivindicació dels drets ciutadans es fa tangible en l'èxit de iniciatives com la recollida de signatures per la Iniciativa Legislativa Popular –ILP- per a la dació en pagament, que va aconseguir 393.135 signatures a Catalunya, el 28% del total de signatures recollides a tot l'Estat.

En paral·lel, les organitzacions han viscut un creixement en el nombre de persones voluntàries. Aquest fet no es pot explicar tan sols per l'èxit de les campanyes realitzades, donat que hi ha factors externs que probablement també hi intervenen. L'augment de les necessitats socials és un motivant per a moltes persones per aportar el seu temps en organitzacions no lucratives, alhora que l'augment de l'atur ha donat lloc a una major disponibilitat de temps per a moltes persones.

En definitiva, es pot dir que la societat catalana està donant el seu suport al Tercer Sector Social en diferents tipus d'accions, tant adreçades a la defensa dels drets econòmics, culturals i socials, com en accions de recaptació i en la col·laboració voluntària. Aquest suport es pot entendre com un reflex de la legitimitat social de les organitzacions socials catalanes.

La legitimitat no s'aconsegueix d'un dia per l'altre, ja que es tracta d'un procés on intervenen diferents factors com: la naturalesa de la missió, la transparència, la generació d'un impacte positiu en la societat, etc. La gestió adequada de la legitimitat social es tradueix en la consolidació de la base social. És a dir, en l'augment del compromís del conjunt de persones i organitzacions que directament o indirectament estan vinculades amb la missió i les activitats de l'organització.

'La feina que es fa des del Tercer Sector és més necessària que mai; si aconseguim transmetre la nostra rellevància a la ciutadania, el sector sortirà reforçat d'aquesta crisi'

(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

2.5. Idees clau

Detecció de noves necessitats socials

El 53% de les entitats han detectat noves necessitats entre les persones destinatàries dels seus serveis o activitats.

Compromís amb les persones

Des del 2007 ha augmentat en 430.000 el nombre de persones destinatàries del Tercer Sector Social.

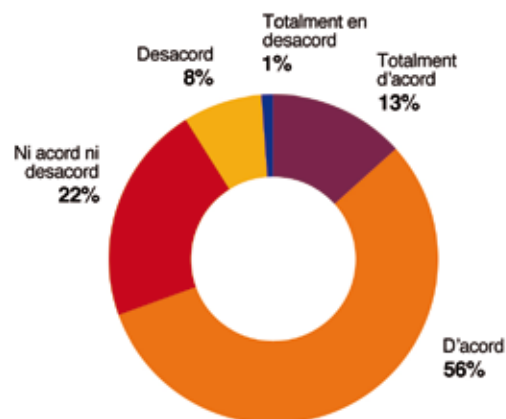
Incidència política

El 96% de les entitats està d'acord o totalment d'acord a cercar un discurs col·lectiu que permeti una millor tasca d'incidència política.

Augment de la solidaritat

Prop del 70% de les entitats considera que la societat catalana ha augmentat el seu grau de compromís amb el Tercer Sector Social.

Gràfic 4: Grau d'acord amb l'afirmació: En els darrers anys, la societat catalana s'ha mostrat més solidària i ha augmentat el seu grau de compromís amb el Tercer Sector Social
En percentatge

3. Com està afectant l'actual context a les entitats?

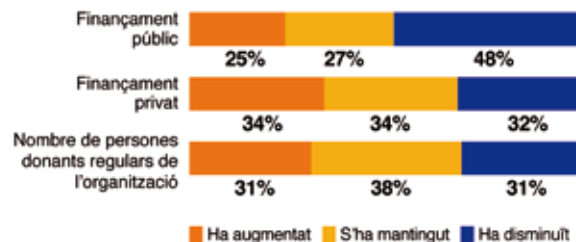
3.1. Reducció d'ingressos

Un dels efectes més clars de la crisi sobre el Tercer Sector Social és la reducció dels seus ingressos en un moment en què les necessitats d'inversió social també són creixents. Aquesta reducció d'ingressos és, almenys en part, conseqüència de la limitació de la inversió pública en polítiques socials de l'Administració Pública.

Encara que l'Administració manifesta la seva voluntat per mantenir l'actual Estat del Benestar, la inversió social està resultant afectada —el 48% de les organitzacions manifesta que s'ha reduït el seu finançament públic en els darrers tres anys—. No solament no hi ha els augments que demanen les noves necessitats, sinó que la tendència és que segueixi la reducció de recursos econòmics públics en el futur immediat. A més, coincideix també amb una previsió negativa en relació amb l'evolució de part de les aportacions privades que rep el Tercer Sector Social -per exemple, dels donatius empresarials i els fons de les majoritàriament desaparegudes obres socials de les caixes-.

Gràfic 5: Variació del finançament - segons procedència- en els darrers 3 anys

En percentatge

‘La nostra entitat ha fet 30 anys el 2012 i no sabem si arribarem a l'estiu’

(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

‘Degut aquesta crisi s'incrementen les demandes i es redueixen els ingressos’

(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

Núvol de paraules 2: Reptes més freqüents per les organitzacions del Tercer Sector Social

Promoció del Voluntariat
Continuïtat Serveis i Activitats
 Consolidació del Finançament
 Creixement Qualitatiu i Quantitatiu

La desaparició de les obres socials

La reducció dels ingressos durant els darrers anys no s'ha limitat als procedents del sector públic. Durant anys, un dels aliats privats més fermes per al Tercer Sector Social han estat les obres socials de les caixes d'estalvis.

En pocs anys s'ha assistit a la pràctica desaparició de les caixes d'estalvis dintre del nostre panorama bancari, moltes d'elles centenàries. Han estat motius diversos els que han propiciat aquest col·lapse, que s'ha portat per davant unes entitats compromeses amb el territori i les problemàtiques socials. Al nostre país es trobarà a faltar aquesta banca de proximitat compromesa amb les persones i els territoris.

En aquests moments, pràcticament l'única obra social d'una caixa d'estalvis que continua activa és la Fundació 'la Caixa', que ha mantingut el seu pressupost constant en els darrers anys i ha mantingut els programes en marxa amb les entitats del Tercer Sector Social del nostre entorn. També continuen actives algunes fundacions que han nascut d'antigues obres socials, com la Fundació Catalunya-La Pedrera o la Fundació d'Antigues Caixes Catalanes, però amb una dimensió i projectes en curs més limitada que a l'etapa anterior.

Recentment, s'està produint el naixement significatiu de la banca ètica, que ha de representar una nova manera de fer banca, de manera compromesa amb els valors i les persones, però que encara està lluny del paper que tenien les caixes d'estalvis.

3.2. Organització interna de les entitats

Davant d'aquesta perspectiva sobre els efectes de la crisi, s'ha de tenir en compte que, sovint, la pròpia evolució i característiques de les entitats estan condicionant la seva reacció.

Durant el període de creixement anterior a la crisi, les entitats tenien una relativa facilitat per ampliar serveis i diversificar les activitats que realitzaven. Això ha provocat que ara algunes organitzacions del Tercer Sector Social, principalment aquelles que no havien dissenyat una estratègia de diversificació, es trobin amb la necessitat de prioritzar les activitats i els col·lectius més directament vinculats amb la missió i la raó de ser de l'entitat. Amb això moltes entitats han hagut de redimensionar la seva estructura. També altres entitats molt especialitzades en algun àmbit concret i amb poca diversificació de fons de finançament, han patit reduccions si s'han donat retallades directament relacionades amb el seu àmbit temàtic.

Tot i el creixement i millora de moltes entitats durant els darrers anys, algunes de les organitzacions del Tercer Sector Social tenen una estructura financera feble, sovint com a resultat d'una baixa capacitat d'inversió i una cultura de gestió de projectes de tipus pressupostari més orientat habitualment al control dels comptes d'explotació -ingressos i despeses- que a la gestió del balanç -patri-

moni i deutes-. Aquest fet pot reduir la capacitat de planificar accions de reconversió o d'adequació que impliquin una necessitat d'inversió. De fet, algunes entitats han estat més centrades en ajudar a les persones que a la pròpia viabilitat i gestió de la pròpia entitat.

Tradicionalment el sector ha estat més orientat a l'acció diària i a l'atenció de proximitat, que a la planificació i la reflexió estratègica a llarg termini. És a dir, en moltes ocasions s'estan donant respostes operatives. Però, en aquests moments, són probablement les respostes estratègiques les que podrien aportar les línies organitzatives i metodològiques necessàries per garantir la continuïtat de les entitats. De fet, només un 58% de les entitats ha manifestat tenir un pla estratègic en aquests moments.

Les entitats estan prenent cada vegada més consciència de la necessitat de millorar el seu funcionament i gestió. També ha posat de relleu la necessària evolució de l'estructura financera i la gestió econòmica de les entitats. El retard de pagament de les Administracions també ha provocat tensions i dificultats en la gestió econòmica. Per tot això, les organitzacions estan reflexionant i actuant sobre temes com la diversificació de les fonts d'ingressos, l'increment dels fons propis, la millora de la gestió financera, compartir recursos financers, equilibri entre territoris i activitats, etc.

'Estem en un moment una mica difícil i cal saber reciclar-se per adaptar-se als moments i tirar endavant'

(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

'Hem de gestionar millor per poder fer molt més amb molts menys recursos'

(Extret de preguntes obertes del qüestionari)

Gràfic 6: Evolució del nombre d'organitzacions que compten amb un pla estratègic o algun tipus de pla a llarg termini sobre els serveis i línies d'actuació

En percentatge, Llibre Blanc 2003 (dades 2001), Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

3.3. El Tercer Sector Social és heterogeni i plural

El Tercer Sector Social està format per un conjunt ampli i divers d'organitzacions no lucratives. Totes elles tenen un nexa en comú: el treball per a la promoció de la persona i la inclusió de col·lectius vulnerables (per saber-ne més sobre la definició del Tercer Sector Social, consulteu el capítol IV). Però les característiques, trajectòries, dinàmiques de funcionament, etc. són variades i, conseqüentment, hi ha diferències a l'hora d'analitzar l'impacte de la crisi.

Tot indica que les entitats més consolidades són les que tenen més capacitat i recursos per a dissenyar plans per a fer front a l'efecte de la crisi.

Les entitats petites, de baix volum econòmic i bàsicament centrades en voluntariat, normalment tenen un fort arrelament al territori i són menys dependents als elements externs. Tot això, els ha ajudat a gestionar les dificultats del moment.

En canvi, les entitats que s'han vist més afectades són aquelles que es poden definir com a mitjanes, que ja tenen algunes persones contractades i alguns projectes amb finançament públic, són les que estan tenint majors dificultats per reorganitzar-se i respondre al moment actual.

I en paral·lel, hi ha altres entitats més joves que també han patit especialment l'impacte de la crisi. Per terme general, tenen una estructura organitzativa poc desenvolupada, una incipient base social i fons públics en el seu finançament.

3.4. Idees clau

Reducció d'ingressos

El 48% de les organitzacions afirma que s'ha reduït la partida pública del seu pressupost en els darrers 3 anys. I el 32% afirma una disminució del pressupost provinent del finançament privat en el mateix període.

Una oportunitat de canvi

La crisi planteja canvis organitzatius per millorar en eficiència. El 58% de les organitzacions disposa d'una reflexió estratègica formal.

La crisi no ha afectat per igual al Tercer Sector Social

Les entitats més consolidades i aquelles amb menor dependència econòmica han pogut afrontar millor l'impacte de la crisi.

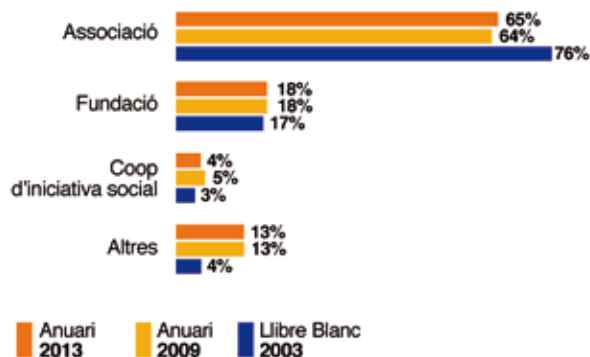
II

Diagnòstic de la situació actual

4. Xifres globals

Entre els anys 2001 i 2009 l'evolució del Tercer Sector Social va estar marcada pel creixement i consolidació del sector. En canvi, en els darrers quatre anys, l'evolució ha estat més condicionada pel context socioeconòmic. Tal i com assenyalen les dades, durant aquest temps ha augmentat el nombre de persones destinatàries, hi ha hagut una reducció en el nombre d'entitats i tant el volum econòmic com el nombre de persones contractades es mantenen en xifres properes a les dades de l'any 2007. En paral·lel, el voluntariat ha viscut un augment significatiu en aquests anys.

Gràfic 7: Evolució en la forma jurídica de les organitzacions
Dades d'evolució, en percentatge. Llibre Blanc 2003 (dades 2001), Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

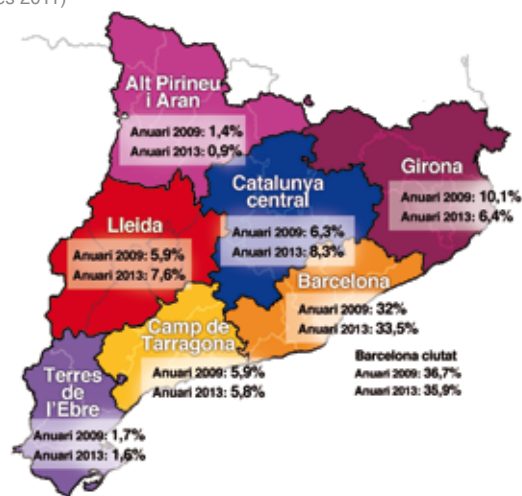

Pel que fa a la implantació territorial i la forma jurídica de les organitzacions socials, les dades generals són similars a les del 2007, després d'haver crescut en 2008 i 2009.

Tot indica que el nombre d'organitzacions que s'han dissolt o que es troben sense cap tipus d'activitat ha estat superior a la creació de noves entitats, donant lloc a la xifra estimada de 6.800 organitzacions. No obstant, sembla que actualment (2013) es podria estar vivint un recent increment de petites associacions, vinculades a projectes d'empreniment.

Gràfic 8: Distribució territorial de les organitzacions del Tercer Sector Social.

Dades d'evolució, en percentatge. Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

Taula 2: Els grans números

Dades d'evolució estimades, Llibre Blanc 2003 (dades 2001), Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

	Organitzacions	Persones destinatàries	Equips	Volum econòmic
 2001	5.600	1.000.000	155.000 persones voluntàries i 52.000 contractades	1% del PIB català
 2007	7.500	1.700.000	245.000 persones voluntàries i 100.000 contractades	2,8% del PIB català
 2011	6.800	2.130.000	300.000 persones voluntàries i 102.000 contractades	2,8% del PIB català

Tornada a l'any 2007, però amb les necessitats actuals

Amb aquest titular es podria resumir la situació del Tercer Sector Social. Les xifres globals estimades per al Tercer Sector Social amb les dades de tancament de l'any 2011 són molt similars a les de l'any 2007, les dades de referència per a aquest Anuari, però en un context d'augment de necessitats socials com es pot veure en el creixement del nombre de persones destinàries.

Després d'anys de creixement, al 2010 es va tocar sostre en la majoria de les magnituds clau del Tercer Sector Social i es va iniciar un canvi en la tendència. Del creixement continuat a l'ajustament. Aquesta ha sigut una situació nova per a la major part de persones directives i responsables d'entitats, més acostumats a gestionar el creixement i les noves línies d'activitat que la reducció de les mateixes i del nombre de persones.

Estan essent anys durs per al Tercer Sector Social, que s'ha vist en la necessitat d'ajustar dimensió i equips en un context d'augment de necessitats socials. Fer el contrari del que demanava el que es veia al carrer.

Ara s'ha arribat a nivells similars als de 2007, en molts casos amb organitzacions afeblides ja que s'ha prioritzat reduir l'estructura als serveis. El repte és conèixer fins a on pot portar aquest canvi de tendència i quins seran els límits dels ajustaments.

Un sector més vertebrat

Des de que es va fer el Llibre Blanc del Tercer Sector civico-social, al 2003, la vertebració del Tercer Sector Social ha tingut un procés de millora continuat.

Si bé ja existia un rellevant teixit d'entitats de segon nivell, la pròpia creació d'una entitat de tercer nivell com la Taula va suposar un pas endavant en el desenvolupament d'una cultura de treballar conjuntament. Això ha permès identificar temes d'interès compartit i millorar la interlocució amb l'Administració Pública. En paral·lel, les pròpies entitats de segon nivell s'han anat desenvolupant i han col·laborat activament en la vertebració dels diferents àmbits del sector.

La realització dels tres primers congressos del Tercer Sector Social ha estat un altre dels elements que han contribuït a la percepció d'una identitat compartida per unes entitats generalment molt centrades en el seu territori i activitat: avui dia les entitats se senten part d'aquesta identitat del Tercer Sector Social.

Però la vertebració és un procés continuat en el que encara hi ha molt recorregut pel Tercer Sector Social. Les dades mostren que un 34% d'entitats no pertany a cap entitat de segon nivell. En aquest sentit la pròpia limitació de recursos de les entitats en aquests moments és un factor de risc que podria frenar l'estructuració del sector, en especial si a les entitats els hi costés veure els beneficis de la vertebració i limitessin la seva pertinença a entitats de segon nivell.

5. Els col·lectius destinataris i les activitats

5.1. Els col·lectius destinataris

El Tercer Sector Social està format per l'agregació d'entitats que dirigeixen les seves activitats a col·lectius diferents. Per això, és útil analitzar les organitzacions del Tercer Sector Social segons un sistema de classificació a partir de les activitats que es realitzen i els col·lectius de persones destinatàries, tot i que n'hi ha d'altres, com la grandària de les organitzacions, l'àmbit territorial, etc. En l'edició 2009 de l'Anuari ja es va realitzar una classificació en base als col·lectius destinataris per la seva claredat. A fi de mantenir la coherència, enguany es manté el mateix sistema de classificació amb alguns matisos, donat que els col·lectius destinataris són dinàmics i evolucionen amb el temps.

Així, en aquesta edició s'ha revisat la terminologia d'acord amb el context actual i s'ha analitzat la conveniència d'incorporar dos nous col·lectius emergents: les persones aturades i les persones amb problemes associats a la salut mental. En el cas de les persones aturades s'ha observat que, tot i haver entitats que treballen exclusivament amb aquest col·lectiu, la crisi ha propiciat que

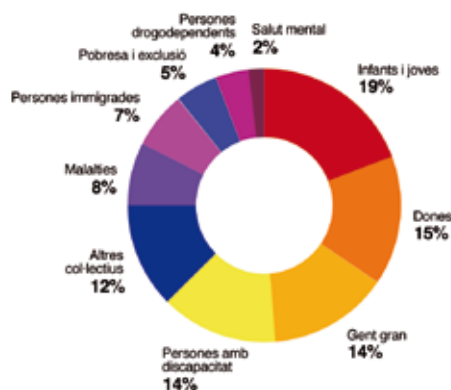
les persones aturades esdevinguin un col·lectiu gairebé transversal en el conjunt del Tercer Sector Social. Per això, finalment no ha estat considerat com un col·lectiu diferenciat i les entitats adreçades específicament a les persones aturades han estat assignades al col·lectiu de 'pobresa i exclusió'.

D'altra banda, en el cas de les persones amb problemes associats a la salut mental, tot i tractar-se d'un col·lectiu cada cop més diversificat, el seu grau de transversalitat és molt menor. Per aquest motiu ha estat considerat com un nou col·lectiu en l'estudi. Amb això, s'ha fet una tria d'organitzacions que anteriorment estaven vinculades al col·lectiu de persones amb discapacitat o al de malalties, però que s'adrecen exclusivament, o en gran mesura, a persones que pateixen trastorns de conducta.

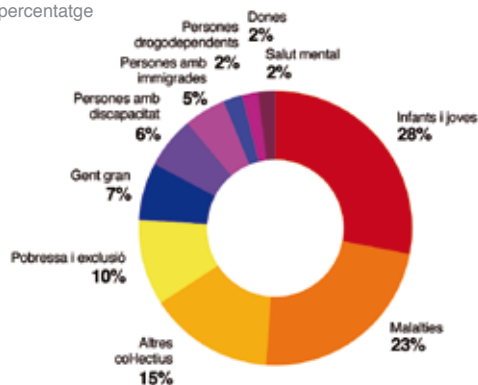
En conjunt, el Tercer Sector Social català segons els seus col·lectius destinataris es manté força estable en el temps. L'excepció a aquesta estabilitat són les organitzacions que treballen amb persones immigrades, que ha patit especialment l'impacte de la crisi. Del total d'entitats que s'han dissolt o es mantenen inactives, prop del 44% tenen com a principal col·lectiu destinatari les persones immigrades.

Per realitzar una fotografia del Tercer Sector Social en base als col·lectius de persones destinatàries, tot seguit es presenten algunes dades que permeten dimensionar-los, així com les definicions operatives que s'han considerat en l'estudi, les dades més rellevants i les activitats que es desenvolupen amb major freqüència.

Gràfic 9: Organitzacions segons principal col·lectiu destinatari
En percentatge

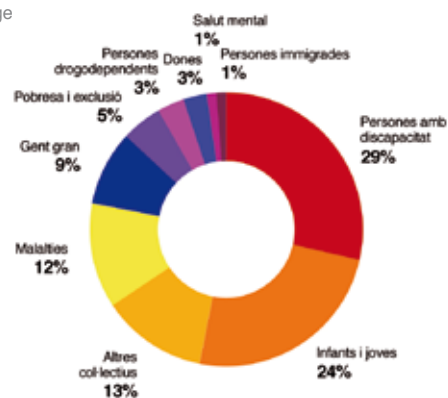

Gràfic 10: Persones voluntàries segons principal col·lectiu destinatari
En percentatge

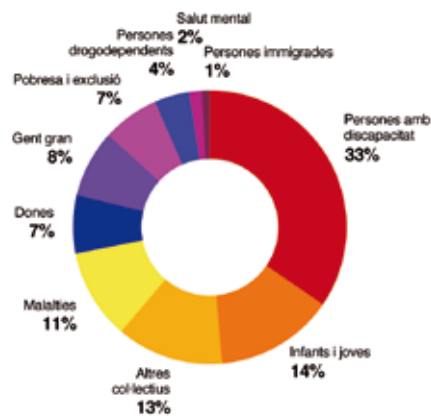

En conjunt, l'activitat més desenvolupada continua sent la d'informació i orientació -d'igual forma que en l'Anuari 2009-. En aquesta edició destaca l'augment de les activitats d'atenció psicosocial i alimentació –també comparant amb les dades de l'Anuari 2009-.

Gràfic 11: Pressupost segons principal col·lectiu destinatari
En percentatge

Gràfic 12: Persones contractades segons principal col·lectiu destinatari
En percentatge

Dones

Seguint la definició de l'Anuari 2009, inclou les organitzacions de dones que fan atenció a aquest mateix col·lectiu, les que treballen al voltant de la violència de gènere o aquelles en què les seves activitats són un punt de trobada per al desenvolupament del col·lectiu de dones.

Les entitats que tenen com a eix central de les seves activitats ser un punt de reunió per motius diversos –aspectes socioculturals, etc.- s'han considerat dins de l'univers de l'estudi, perquè s'entén que exerceixen una funció social a partir del desenvolupament d'aquestes activitats.

Gràfic 13: Activitats de les organitzacions de dones
Representació gràfica dels recomptes més freqüents

Taula 3: Conèixer les organitzacions de dones
Recomptes més freqüents i mitjanes per entitat, en intervals

Any de constitució més freqüent	Entre els anys 1996 i 2000
Nombre mig de persones destinatàries per entitat	Entre 30 i 40 persones
Nombre mig de persones voluntàries per entitat	Entre 15 i 25 persones

Gent gran

Hi pertanyen totes les organitzacions formades per gent gran que realitzen activitats vinculades a l'oci i la cultura, així com totes les que estan formades per persones jubilades i pensionistes, incloent seccions sindicals.

També comprèn residències de la tercera edat sense afany de lucre i les organitzacions orientades a la formació de gent gran. Aquest darrer grup d'entitats ha tingut menor representació en l'estudi perquè es senten menys identificades amb l'acció social. Amb tot, entre les activitats més freqüents d'aquest col·lectiu es troba l'educació i formació.

Gràfic 14: Activitats de les organitzacions de gent gran
Representació gràfica dels recomptes més freqüents

Taula 4: Conèixer les organitzacions de gent gran
Recomptes més freqüents i mitjanes per entitat, en intervals

Any de constitució més freqüent	Entre els anys 1996 i 2000
Nombre mig de persones destinatàries per entitat	Entre 150 i 200 persones
Nombre mig de persones voluntàries per entitat	Entre 15 i 25 persones

Infants i joves

Aquest col·lectiu aplega organitzacions amb orígens i activitats diferents, totes elles adreçades a infants, adolescents i/o joves o formades per aquest col·lectiu. El conjunt d'entitats considerades en aquest grup es poden categoritzar en tres tipus: els centres d'educació en el lleure –esplais, agrupaments escoltes, etc-, les organitzacions d'atenció a la infància i l'adolescència i, les entitats adreçades a la millora de la qualitat de vida d'infants en situació de vulnerabilitat i a la inserció sociolaboral de joventut en situació de risc d'exclusió social. Tanmateix, han estat excloses de l'univers les entitats d'estudiants i culturals que no tenen un clar component social.

Gràfic 15: Activitats de les organitzacions d'infants i joves
Representació gràfica dels recomptes més freqüents

Taula 5: Conèixer les organitzacions d'infants i joves
Recomptes més freqüents i mitjanes per entitat, en intervals

Any de constitució més freqüent	Entre els anys 1986 i 1990
Nombre mig de persones destinatàries per entitat	Entre 500 i 600 persones
Nombre mig de persones voluntàries per entitat	Entre 75 i 100 persones

Malalties

S'agrupen en aquest bloc les entitats formades per persones que pateixen algun tipus de malaltia –cròniques, minoritàries, degeneratives, etc.-, i/o els seus familiars, a excepció de les organitzacions adreçades a la salut mental.

També s'inclouen aquelles que es dediquen a la promoció d'hàbits de vida saludables, les organitzacions que realitzen atenció bio-psico-social, les associacions de donants de sang, els centres sociosanitaris i també aquelles entitats que es dediquen a la prevenció i la recerca de malalties amb un fort component social.

Gràfic 16: Activitats de les organitzacions de malalties
Representació gràfica dels recomptes més freqüents

Taula 6: Conèixer les organitzacions de malalties
Recomptes més freqüents i mitjanes per entitat, en intervals

Any de constitució més freqüent	Entre els anys 2001 i 2005
Nombre mig de persones destinatàries per entitat	Entre 900 i 1.000 persones
Nombre mig de persones voluntàries per entitat	Entre 125 i 150 persones

Persones amb discapacitat

En aquest col·lectiu s'han considerat totes les organitzacions que treballen per al reconeixement de la diversitat funcional. Formen part d'aquest univers les entitats adreçades a la integració i inserció sociolaboral de persones amb discapacitat psíquica, física i/o sensorial; incloent els centres especials de treball, els serveis de teràpia ocupacional, els centres de formació, etc.

També s'han inclòs les organitzacions tutelars, les entitats formades per familiars de persones amb discapacitat, les de lleure i/o esport, i les escoles d'educació especial –amb forma jurídica de cooperativa d'iniciativa social–.

Gràfic 17: Activitats de les organitzacions de persones amb discapacitat
Representació gràfica dels recomptes més freqüents

Taula 7: Conèixer les organitzacions de persones amb discapacitat
Recomptes més freqüents i mitjanes per entitat, en intervals

Any de constitució més freqüent	Entre els anys 1991 i 1995
Nombre mig de persones destinatàries per entitat	Entre 70 i 80 persones
Nombre mig de persones voluntàries per entitat	Entre 15 i 25 persones

Persones drogodependents

Seguint la definició de l'edició 2009, aquest col·lectiu inclou les organitzacions que treballen en la prevenció, l'atenció, el tractament, l'atenció i acompanyament posterior, així com la inserció sociolaboral de persones amb addiccions, en un sentit ampli del terme.

S'han considerat les organitzacions que treballen i/o estan formades per persones amb dependència a substàncies addictives com els psicofàrmacs, l'alcohol, el tàbac, etc. i també aquelles que treballen i/o estan formades per persones amb ludopaties i d'altres tipus d'addiccions associades a l'actual model de societat.

Gràfic 18: Activitats de les organitzacions de persones drogodependents
Representació gràfica dels recomptes més freqüents

Taula 8: Conèixer les organitzacions de persones drogodependents
Recomptes més freqüents i mitjanes per entitat, en intervals

Any de constitució més freqüent	Entre els anys 1981 i 1985
Nombre mig de persones destinatàries per entitat	Entre 250 i 300 persones
Nombre mig de persones voluntàries per entitat	Entre 15 i 20 persones

Persones immigrades

En aquest grup s'han considerat les organitzacions que vetllen per la inclusió social de les persones immigrades i treballen per a aconseguir la ciutadania plena d'aquest col·lectiu. Hi formen part tant les organitzacions formades per persones immigrades com aquelles pro-persones immigrades.

Aquestes entitats desenvolupen diferents tipus d'activitats, des de l'atenció directa a la sensibilització de la societat. Una de les activitats emergents en els darrers anys, segons han manifestat algunes de les entitats d'aquest col·lectiu, són els programes de retorn.

Gràfic 19: Activitats de les organitzacions de persones immigrades
Representació gràfica dels recomptes més freqüents

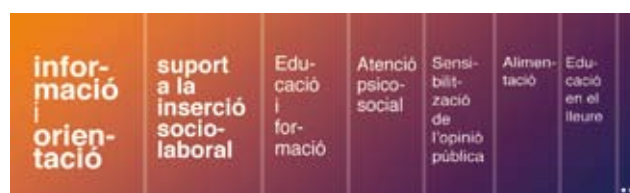
Taula 9: Conèixer les organitzacions de persones immigrades
Recomptes més freqüents i mitjanes per entitat, en intervals

Any de constitució més freqüent	Entre els anys 2001 i 2005
Nombre mig de persones destinatàries per entitat	Entre 80 i 85 persones
Nombre mig de persones voluntàries per entitat	Entre 40 i 50 persones

Pobresa i exclusió

En aquest bloc s'inclouen les organitzacions que treballen amb persones en situació de vulnerabilitat associada a la manca de recursos econòmics i materials. Així, s'han considerat en aquest grup les organitzacions que ofereixen serveis de d'acollida i albergs per a persones sense sostre, els menjadors socials, els bancs d'aliments, etc. i, en general, totes aquelles entitats que donen atenció a les necessitats socials bàsiques. També es consideren les entitats que treballen per a la inclusió sociolaboral de persones en situació de pobresa i/o en risc d'exclusió social per aquesta causa.

Gràfic 20: Activitats de les organitzacions de pobresa i exclusió
Representació gràfica dels recomptes més freqüents

Taula 10: Conèixer les organitzacions de pobresa i exclusió
Recomptes més freqüents i mitjanes per entitat, en intervals

Any de constitució més freqüent	Entre els anys 2006 i 2010
Nombre mig de persones destinatàries per entitat	Entre 2.400 i 2.500 persones
Nombre mig de persones voluntàries per entitat	Entre 190 i 200 persones

Salut Mental

S'han considerat les organitzacions que adrecen les seves activitats i serveis a persones amb malalties associades a la salut mental. Així, s'inclouen entitats que treballen per la inclusió sociolaboral i la millora de la qualitat de vida de persones amb trastorns de la conducta i altres patologies vinculades a la salut mental com els trastorns de l'espectre autista, l'esquizofrènia, etc. També s'han considerat les entitats formades per persones amb problemes de salut mental, com els grups de suport terapèutic, i aquelles formades pels seus familiars.

Gràfic 21: Activitats de les organitzacions de salut mental
Representació gràfica dels recomptes més freqüents

Taula 11: Conèixer les organitzacions de salut mental
Recomptes més freqüents i mitjanes per entitat, en intervals

Any de constitució més freqüent	Entre els anys 1996 i 2000
Nombre mig de persones destinatàries per entitat	Entre 150 i 200 persones
Nombre mig de persones voluntàries per entitat	Entre 10 i 15 persones

Altres col·lectius

Inclou les organitzacions que realitzen atenció a la població en general o a múltiples col·lectius de forma simultània. Es tracta d'organitzacions que treballen en una activitat prioritària amb diferents col·lectius, tenint tots ells una presència semblant.

També s'han ubicat en aquest univers les organitzacions del Tercer Sector que, tot i no tractar-se d'organitzacions socials, desenvolupen una part de la seva activitat orientada a l'acció social en l'entorn més proper. Per exemple, les organitzacions de defensa dels drets cívics.

Gràfic 22: Activitats de les organitzacions d'altres col·lectius
Representació gràfica dels recomptes més freqüents

Taula 12: Conèixer les organitzacions d'altres col·lectius
Recomptes més freqüents i mitjanes per entitat, en intervals

Any de constitució més freqüent	Abans de 1980
Nombre mig de persones destinatàries per entitat	Entre 400 i 500 persones
Nombre mig de persones voluntàries per entitat	Entre 40 i 50 persones

5.2. Evolució de les persones destinatàries

L'evolució en el nombre de persones destinatàries mostra una tendència a l'augment des de l'any 2008. Si bé entre els anys 2003 i 2008 la mitjana d'augment anual estava per sota del 10%, en el període comprès entre el 2009 i el 2011 el creixement mig ha estat del 12% anual. Tenint en compte la reducció en el nombre d'entitats i equips en el mateix període, això és tradueix en un increment de persones destinatàries a les quals han de donar resposta amb uns recursos més limitats.

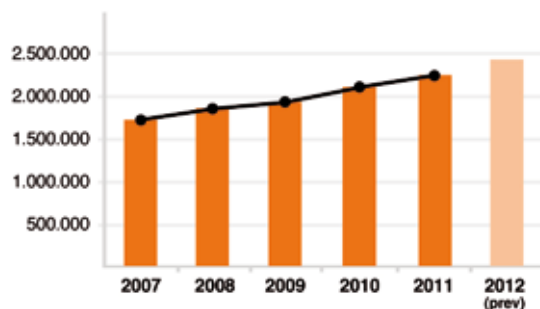
La tendència a l'augment en aquests darrers anys no ha estat constant, essent l'any 2010 el que mostra un creixement més acusat.

El creixement del nombre de persones destinatàries ha anat acompanyat del sorgiment de nous perfils. Les entitats participants en aquest estudi han identificat majoritàriament nous perfils associats al context socioeconòmic.

Les situacions de vulnerabilitat afecten a persones més joves, però també a les famílies i a les dones. La pobresa també afecta cada cop més a la infància. Així ho indiquen les xifres divulgades per diverses organitzacions. Segons dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, la taxa de risc de pobresa a Catalunya entre els menors de 16 anys es situa en el 26,4% l'any 2011, i darrers estudis la situen al voltant del 28%.

Gràfic 23: Evolució del nombre de persones destinatàries

Dades estimades Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011), les dades 2012 són previsions

Núvol de paraules 3: Nous perfils de les persones destinatàries identificats per les organitzacions

Infants
 Persones autòctones
 Famílies Dones
 Persones més joves
 Persones aturades

5.3. L'enfocament en les famílies

L'anàlisi de les preguntes obertes del qüestionari ha posat de manifest l'emergència de la família com un col·lectiu destinatari d'especial rellevància per les organitzacions i que planteja una visió holística de l'atenció a les persones. Tot i que, no s'havia tingut en compte expressament durant el procés d'elaboració de l'Anuari 2013, ha estat una tendència expressada per les entitats.

Les situacions de vulnerabilitat i exclusió que afecten un individu, no es troben aïllades del seu entorn més immediat i aquest sovint és la família. L'atenció a persones aturades, a persones en risc d'exclusió social, etc. tot i que pot ser una atenció centrada en l'individu, té una incidència directa en el nucli familiar.

No es pot obviar que des de fa temps es desenvolupen activitats de suport a les famílies. I, de fet, són nombroses les entitats formades i/o adreçades a familiars de determinats col·lectius. Però en aquest cas es tracta d'un col·lectiu que està prenent protagonisme en l'àmbit de la pobresa i de l'exclusió, amb una atenció centrada a cobrir necessitats bàsiques, com ara l'alimentació i l'habitatge.

El fet de considerar la família com un col·lectiu destinatari fa posar el focus d'atenció en el rol que desenvolupen les dones en l'articulació de la vida familiar. Les dones sovint són les responsables del treball reproductiu, des de l'atenció i cura dels membres que la componen a l'organització i gestió de la llar.

Gràfic 24: Persones destinatàries per sexe
En percentatge

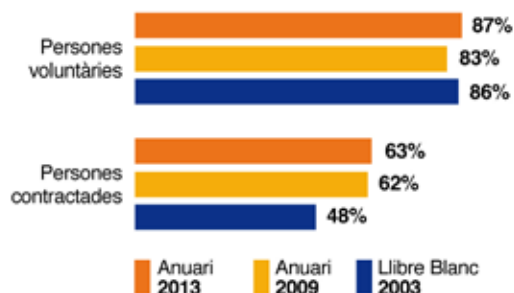

6. Els equips

6.1. Persones implicades en les organitzacions

En aquest capítol es consideren els equips en un sentit ampli, és a dir, totes les persones que fan possible complir amb la missió de l'organització: persones voluntàries, remunerades, col·laboradores autònomes, estudiants en pràctiques i, també, les persones que formen part dels òrgans de govern.

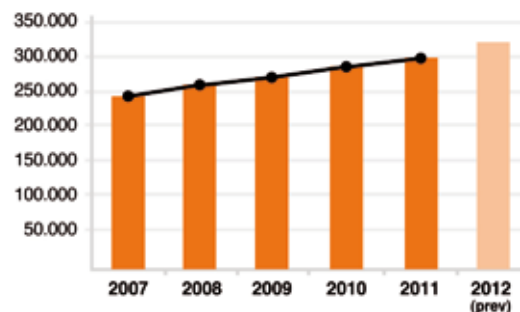
Gràfic 25: Evolució de les organitzacions que compten amb persones voluntàries i/o contractades en els seus equips
En percentatge, Llibre Blanc 2003 (dades 2001), Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

6.2. Persones voluntàries

Com s'ha avançat, el nombre de persones voluntàries ha anat en augment d'ençà que comencés la crisi. Observant les dades d'evolució, es pot apreciar un augment progressiu des del 2008. L'augment de la participació de les persones voluntàries ha augmentat prop del 23% en els darrers cinc anys. Destaca especialment el creixement del voluntariat en les entitats que treballen sobre els col·lectius de pobresa i exclusió i el de malalties.

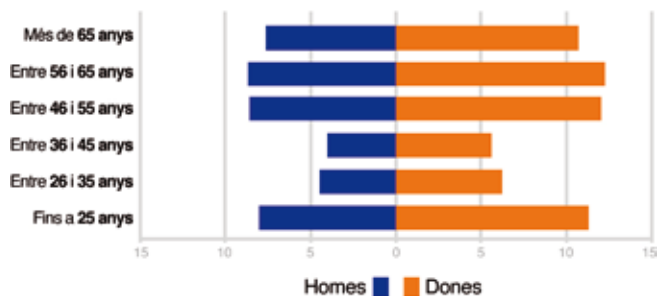
Gràfic 26: Evolució del nombre de persones voluntàries
Dades estimades Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011), les dades 2012 són previsions

L'augment en la participació voluntària ha donat lloc a una diversitat de perfils. Tots els indicadors estudiats mostren diferències amb les dades de l'Anuari 2009. Aquests indicadors són: el sexe, l'edat, el nivell formatiu i el temps de dedicació a l'activitat voluntària.

La presència d'homes ha crescut un 7%, situant la participació per sexes en: 59% de dones i 41% d'homes. Per grups d'edat, ha augmentat la participació en més d'un 6% entre les persones majors de 65 anys. La participació en els grups d'edat intermedis –entre els 36 i els 65 anys- es manté estable. En quan als grups més joves –fins als 35 anys- s'observa una disminució en la participació de prop del 8%.

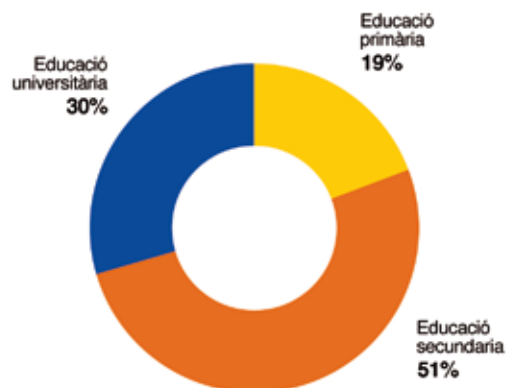
Gràfic 27: Estructura per edat i sexe de les persones voluntàries
En percentatge

Pel que fa al nivell d'estudis de les persones voluntàries, aquest és força semblant a les dades de l'Anuari 2009. Les persones amb estudis secundaris –batxillerat i formació professional- són les predominants. El nombre de persones amb estudis superiors –graus i postgraus universitaris, màsters i doctorats- ha augmentat un 4%; un nivell similar al què han disminuït les persones amb estudis primaris.

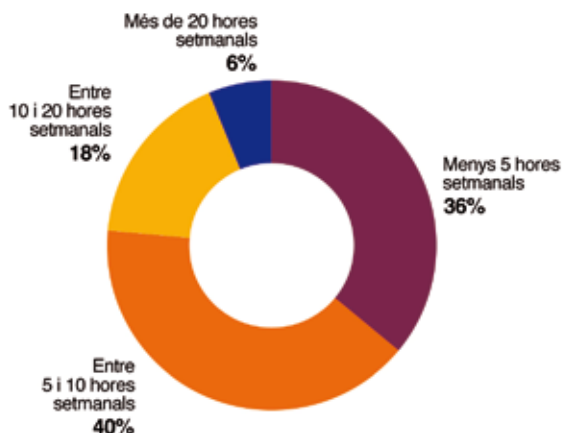
Comparant aquestes dades amb les del conjunt de la població catalana s'observa que el nivell d'estudis de les persones voluntàries és de mitja més alt. És a dir, mentre el nivell d'instrucció de la població en general té una proporció de: 47% estudis primaris, 22% estudis secundaris i 31% estudis superiors (Martínez, M.; Albaigès, B. (2012). *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2011*. Col·lecció Polítiques, núm. 75. Fundació Jaume Bofill); al Tercer Sector Social aquesta proporció és de 19% estudis primaris, 51% estudis secundaris i 30% superiors.

Gràfic 28: Persones voluntàries segons nivell de formació
En percentatge

El temps de dedicació de les persones voluntàries ha variat en els darrers anys. Comparant amb les dades de l'Anuari 2009 s'aprecia un increment del 25% en la dedicació inferior a les 5 hores setmanals. En el 2007 –any de referència de l'Anuari 2009- la dedicació més freqüent era d'entre 5 i 10 hores/setmanals, amb un 40% del total de persones voluntàries i la dedicació inferior a 5 hores/setmanals suposava només el 10%. En canvi, l'any 2011 –any de referència de l'Anuari 2013- la dedicació inferior a 5 hores/setmanals es situa en el 36%, gairebé al mateix nivell que la dedicació d'entre 5 i 10 hores.

Gràfic 29: Hores setmanals de dedicació a l'activitat voluntària
En percentatge

Intuitivament es podria pensar que la reducció d'hores de dedicació podria estar relacionada amb l'augment del nombre de persones voluntàries, però la informació recollida no permet establir estadísticament una relació causa-efecte. De fet, el temps de dedicació de les persones voluntàries no augmenta amb l'antiguitat en les organitzacions.

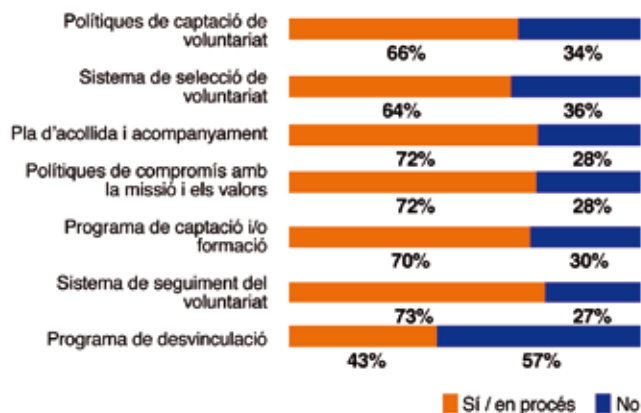
Taula 13: Temps de dedicació - en hores setmanals - de les persones voluntàries per antiguitat en l'organització
En percentatge

	Menys de 5 hores setmanals	Entre 5 i 10 hores setmanals	Entre 10 i 20 hores setmanals	Més de 20 hores setmanals	Total
Menys d'1 any	45%	19%	19%	16%	100%
Entre 1 i 2 anys	31%	27%	29%	12%	100%
Entre 2 i 5 anys	42%	26%	23%	8%	100%
Més de 5 anys	39%	27%	24%	9%	100%

A aquests canvis en els perfils i característiques del voluntariat s'ha d'afegir la implicació en l'activitat, fet que s'ha posat de relleu en l'anàlisi de les preguntes obertes. Les organitzacions socials assenyalen la intermitència en la implicació de les noves persones voluntàries. És a dir, sembla que el grau de compromís amb l'organització és relativament feble donat que encara no s'han construït els vincles i les complicitats necessàries per establir una relació duradora.

Gestionar exitosament la participació de les persones voluntàries a les entitats no és fàcil. A més del creixement del volum de persones voluntàries, també hi han noves característiques i perfils, per la qual cosa tot plegat requereix cada vegada més l'aplicació de polítiques i sistemes de gestió del voluntariat. En conjunt, són majoritàries les organitzacions que han desenvolupat –o es troben en procés de desenvolupament– d'aquest tipus de polítiques, principalment en la gestió i formació de l'equip voluntari. Els programes de desvinculacions són els menys desenvolupats per les organitzacions socials catalanes, segons els resultats de l'enquesta.

Gràfic 30: Organitzacions que disposen de diferents polítiques de gestió de voluntariat
En percentatge

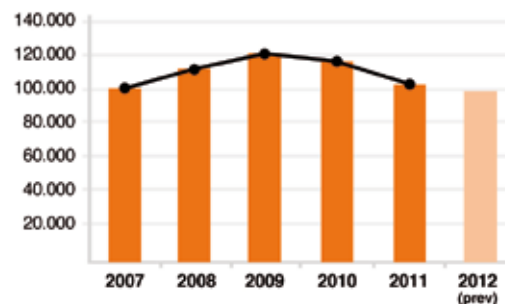
6.3. Persones remunerades

Les persones que perceben algun tipus de remuneració al Tercer Sector Social poden mantenir diferents tipus de relació amb l'organització. El més freqüent és la contractació, tot i que també existeixen altres fórmules com és el cas de les persones col·laboradores autònomes i estudiants en pràctiques.

Persones contractades

L'evolució en la contractació durant els darrers anys es caracteritza pel creixement fins a l'any 2009, moment en què arriba al seu màxim amb prop de 120.000 persones contractades. Després, s'ha donat una posterior reducció dels contractes, que ha situat la contractació del 2011 a nivells semblants als de l'any 2007. La reducció de la contractació és prèvia a la disminució generalitzada del pressupost. La incertesa del moment pot ser un factor explicatiu en la cautela en la contractació.

Gràfic 31: Evolució del nombre de persones contractades
Dades estimades Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011), les dades 2012 són prevision

D'altra banda, algunes organitzacions socials catalanes han hagut de realitzar canvis i reestructuracions en els equips de treball remunerat per fer front a la reducció d'ingressos.

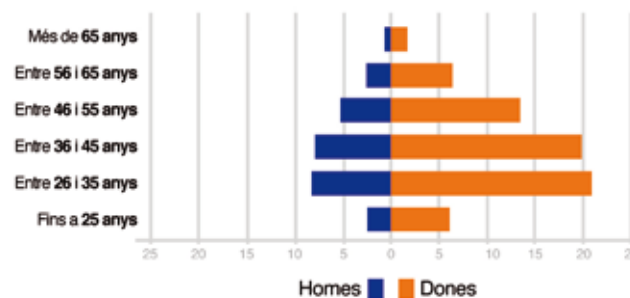
Gràfic 32: Organitzacions que han realitzat reestructuracions en els equips de treball remunerat com a conseqüència de la crisi
En percentatge

El Tercer Sector Social és un sector feminitzat, més encara quan es parla de persones contractades. El 70% dels contractes es realitzen a dones i el 30% a homes. Aquesta xifra no ha variat en el temps: en el primer estudi del sector, Llibre Blanc 2003, en l'Anuari 2009 i en aquesta darrera edició, les xifres són similars.

L'edat de les persones contractades ha anat variant en el temps i sembla que seguint una lògica de continuïtat dels equips. És a dir, creixent proporcionalment el nombre de persones en els grups d'edat superiors als 35 anys –representen el 56% del total- i disminuint en els grups d'edats inferiors als 35 anys.

Gràfic 33: Estructura per edat i sexe de les persones contractades
En percentatge

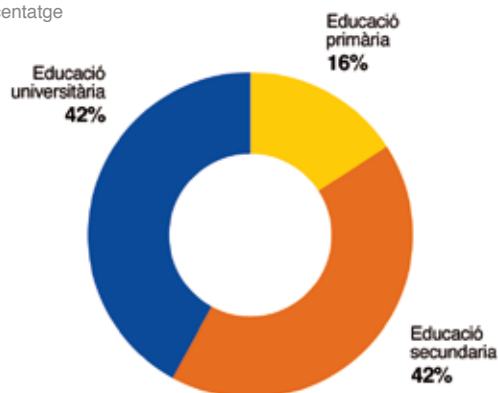

El nivell formatiu de les persones contractades ha anat evolucionant en els darrers anys. Hi ha hagut un creixement en la contractació de persones amb estudis secundaris, que ha passat del 33% al 42% en quatre anys. Les persones amb estudis universitaris es mantenen estables i baixen el nombre de persones contractades amb nivells d'estudis primaris.

En conjunt, el nivell formatiu de les persones contractades és més alt que la mitjana de la població catalana – com ja s'ha vist, per al conjunt de la ciutadania és el següent: 47% educació primària, 22% educació secundària i 31% estudis superiors-. L'alta feminització del Tercer Sector Social i l'augment progressiu de la presència de dones en l'educació poden explicar aquests resultats. A tall d'exemple, del total d'alumnes matriculats a les universitats catalanes el curs 2010-2011, el 53% eren dones (dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya).

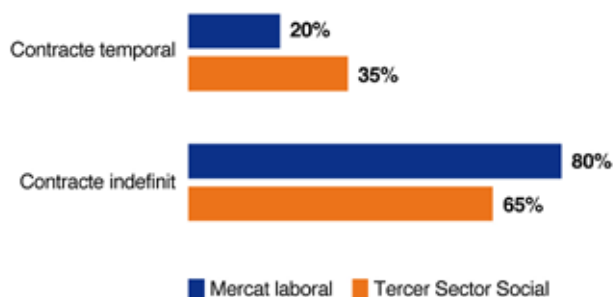
Gràfic 34: Persones remunerades segons nivell de formació
En percentatge

Pel que fa als tipus de contractes, indefinits i temporals, des de 2007 s'han reduït un 5% el nombre de contractes indefinits. Les xifres del Tercer Sector Social respecte d'aquest tipus de contracte es troben per sota de la mitjana del mercat laboral.

Gràfic 35: Contractació indefinida i temporal al Tercer Sector Social i el conjunt del mercat laboral

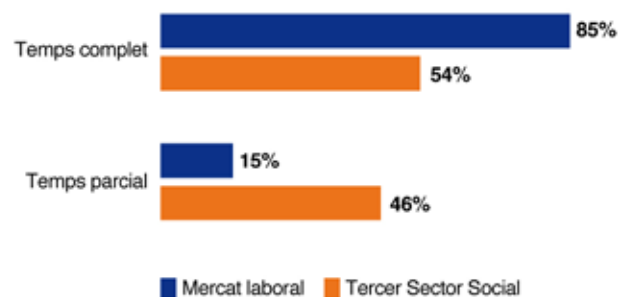
En percentatge. Font: Institut d'Estadística de Catalunya i Anuari 2013.

La contractació a temps parcial, que ha augmentat prop del 8% des del 2007, es situa gairebé al mateix nivell que la jornada a temps complet. Un possible factor explicatiu, que es desprèn de les preguntes obertes del qüestionari, és que la reducció de jornada s'ha vist com una alternativa als acomiadaments.

Gràfic 36: Contractació a temps complet i parcial al Tercer Sector Social i el conjunt mercat laboral

En percentatge. Font: Institut d'Estadística de Catalunya i Anuari 2013.

Al Tercer Sector Social no s'observen diferències per sexe en el tipus de contractació temporal i indefinida. On sí hi ha diferències entre dones i homes és en la distribució dels contractes a temps complet i parcial. Aquesta diferència ja es va detectar a l'edició 2009 de l'Anuari, però al 2011 les jornades a temps parcial de les dones s'han accentuat –amb un augment del 15%–.

En el cas dels homes hi ha una baixa proporció de jornades parcials –10% menys que a la resta del mercat laboral- que ha anat minvant els darrers anys.

Taula 14: Evolució en la contractació - segons contracte a temps complet o parcial - i sexe

En percentatge, Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

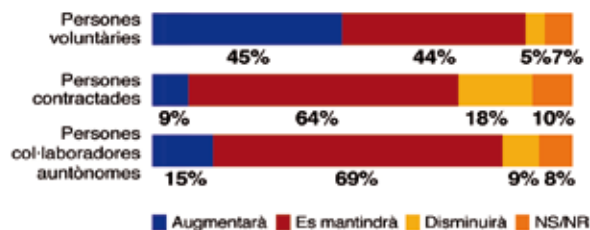
	Anuari 2009		Anuari 2013	
	Temps complet	Temps parcial	Temps complet	Temps parcial
Dones	67%	33%	52%	48%
Homes	75%	25%	84%	16%

Persones col·laboradores autònomes

La participació de forma regular per part de persones autònomes a les organitzacions es dona amb més freqüència en entitats petites i mitjanes, amb un pressupost entre els 15.000€ i els 400.000€, dada que ja s'indicava en l'Anuari 2009.

Les entitats que compten de forma estable amb persones col·laboradores autònomes, en general, fan esforços per intentar que tinguin continuïtat als equips. I, en conjunt, les organitzacions preveuen majoritàriament mantenir els equips remunerats. Tanmateix, en el cas de les persones contractades el 18% de les organitzacions consideren que en els propers tres anys es reduirà la contractació, mentre que el 15% de les entitats preveu l'augment de les persones col·laboradores autònomes.

Gràfic 37: Previsió sobre l'evolució dels equips en els propers 3 anys
En percentatge

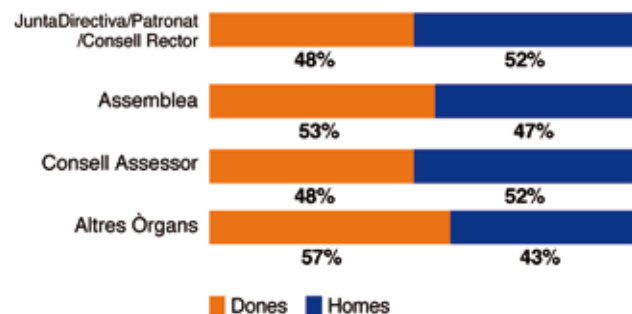
6.4. Els òrgans de govern

Els òrgans de govern de les organitzacions varien en funció de la seva forma jurídica. Així, en el cas de les associacions hi ha dos òrgans de govern, l'assemblea i la junta directiva; les fundacions disposen d'un patronat i les cooperatives d'iniciativa social es regeixen per l'assemblea i el consell rector. D'altra banda, les organitzacions socials poden tenir altres tipus d'òrgans consultius com els consells assessors, etc.

El nombre mig de persones que componen els òrgans de govern de les organitzacions catalanes es situa en vuit. Aquesta xifra és lleugerament inferior a la del 2007.

La participació per sexes en tots els tipus d'òrgans tendeix a l'equilibri, situant-se la proporció de dones i homes en una forquilla que oscil·la entre el 40% i el 60%.

Gràfic 38: Composició del òrgans de govern per sexe
En percentatge

Un pas per davant d'altres actors

Tot i que es pot parlar d'una tendència a l'equilibri entre dones i homes en els òrgans de govern del Tercer Sector Social aquesta no segueix la mateixa tendència que en el conjunt dels equips. Però tanmateix no es pot obviar que el Tercer Sector Social és un sector capdavanter en la participació femenina en els seus òrgans de govern si es compara amb òrgans similars d'altres actors socials:

- El percentatge d'alcalduesses arreu de Catalunya en l'actual legislatura (2011-2015) és del 14,2% (dada de l'Institut Català de les Dones).
- Les dones ocupen entre el 12% i el 15% dels càrrecs rellevants a les universitats espanyoles (dades de Lluh, A (2012). *El camí cap a la igualtat real*. Revista Mètode, núm. 76).
- El 71% dels consells d'administració de les empreses catalanes no compten amb cap dona entre els seus membres (dada de l'Observatori Dona Empresa Economia).

Així doncs, al temps que es treballa des del propi sector en la millora de les seves dades, es pot actuar com un referent per la resta d'actors.

6.5. Idees clau

Persones voluntàries

El nombre de persones voluntàries ha crescut prop del 23% entre 2007 i 2011. Aquest creixement ha anat acompanyat d'una diversitat de perfils i noves formes de participació.

Persones contractades

El nombre de persones contractades va arribar fins les 120.000 l'any 2009. Al 2011 aquesta xifra va baixar a nivells de 2007.

Un sector feminitzat

El 70% de les persones contractades i prop del 60% de les persones voluntàries són dones. Els òrgans de govern tendeixen cap a l'equilibri per sexes.

7. Els recursos econòmics

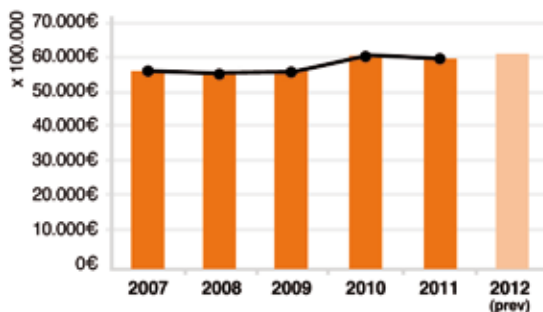
7.1. Volum econòmic

L'evolució econòmica del Tercer Sector Social es caracteritza per un creixement progressiu fins l'any 2011, moment en què es produeix una disminució en el pressupost de les entitats. Aquest canvi de tendència coincideix amb les reduccions pressupostàries de la Generalitat de Catalunya, essent les tendències d'ambdós similars.

El pressupost del Tercer Sector Social al 2011, estimat en una xifra propera als 6.000.000.000€, representa al voltant del 2,8% del PIB català, xifra similar a la de 2007. L'evolució del pressupost ha estat inferior a la variació de l'IPC, ja que sota aquest índex el volum econòmic del Tercer Sector Social tindria un pes del 3% del PIB català.

El pressupost mig de les organitzacions socials és de 865.818€ - uns 100.000€ superior a la mitjana del 2007-, al temps que s'ha de tenir en compte que hi ha hagut una reducció de prop del 10% en el nombre d'entitats. Les dades suggereixen que s'està produint una concentració econòmica entre les organitzacions de mida més gran. Tot i que la proporció d'entitats amb un pressupost superior als 2.000.000€ es semblant a la del 2007, el volum econòmic d'aquest segment ha crescut.

Gràfic 39: Evolució del pressupost del Tercer Sector Social
Dades estimades Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011), les dades 2012 són previsions

Taula 15: Comparació del pressupost de les organitzacions

En percentatge i per intervals. Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

	Anuari 2009	Anuari 2013
Fins a 15.000€	27%	19%
Entre 15.000 i 100.000€	21%	36%
Entre 100.000 i 400.000€	20%	15%
Entre 400.000 i 1.000.000€	10%	12%
Entre 1.000.000 i 2.000.000€	12%	9%
Més de 2.000.000€	10%	10%
Total	100%	100%

Taula 16: Comparació del volum màxim de les entitats segons grandària

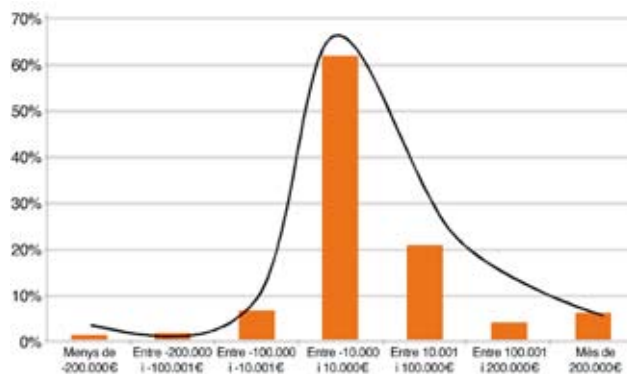
En intervals corregits. Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

	Anuari 2009	Anuari 2013
Entitats grans	Al voltant de 45M€	Al voltant 54M€
Entitats mitjanes	Fins a 600.000 €	Fins a 600.000€
Entitats petites	Fins a 100.000 €	Fins a 60.000€
Entitats molt petites	Fins a 12.000 €	Fins a 16.500 €

L'anàlisi del resultat de l'exercici indica que el balanç més freqüent es troba al voltant de zero.

Gràfic 40: Resultat econòmic de l'exercici 2011

En percentatge i per intervals

7.2. Fonts de finançament

L'equilibri observat el 2007 entre les fonts de finançament públic i privat –amb un 49% públic i un 51% privat– està desplaçant cap a les fonts privades. El 2011, el 56% de les fonts de les organitzacions socials catalanes són privades.

Gràfic 41: Evolució de les fonts de finançament públic-privat del Tercer Sector Social

En percentatge, Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

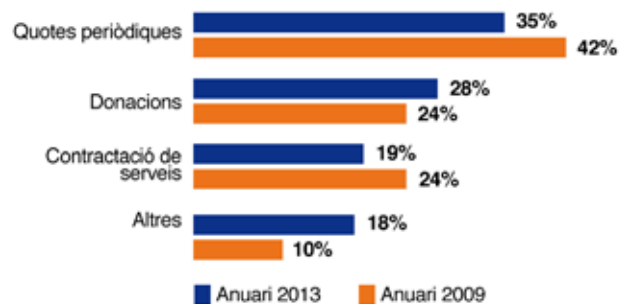

La procedència de les fonts de finançament privat ha variat significativament des del 2007. L'anàlisi mostra un augment del 4% en les donacions, tant realitzades per institucions privades com per donants a títol individual. Però en paral·lel s'observa una reducció en les quotes de les persones sòcies i destinatàries –quotes periòdiques- del 7% i de la contractació de serveis en un 5%.

També ha hagut un augment en les fonts que fins ara eren minoritàries i que s'agrupen com 'Altres' han augmentat un 8%. En aquest grup es troben les fonts procedents d'activitats puntuals organitzades per les entitats amb una finalitat recaptatòria i, amb menor representativitat, les rendes de patrimoni.

Gràfic 42: Procedència de les fonts de finançament privat

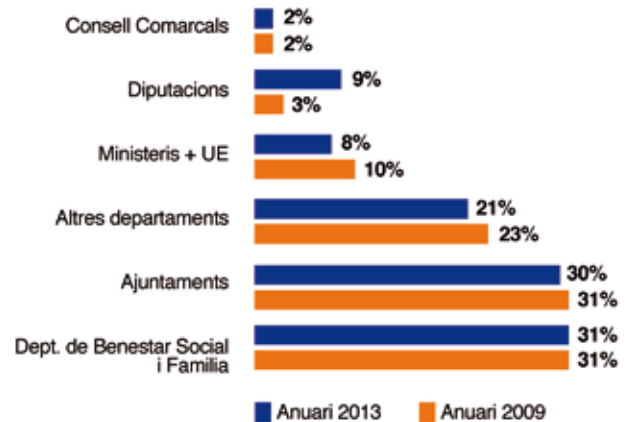
En percentatge Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

Pel que fa a les fonts de finançament públic, en línies generals, no hi ha diferències significatives amb les fonts del 2007. L'excepció es troba en les diputacions provincials, que amb un increment del 5% ara són la tercera font pública, per darrera de la Generalitat de Catalunya i els ajuntaments. Amb tot, els ajuts de les diputacions són, per terme general, inferiors al 20% del total de fonts públics de les organitzacions socials i es concentra principalment en la Diputació de Barcelona.

Gràfic 43: Procedència de les fonts de finançament públiques
En percentatge, Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

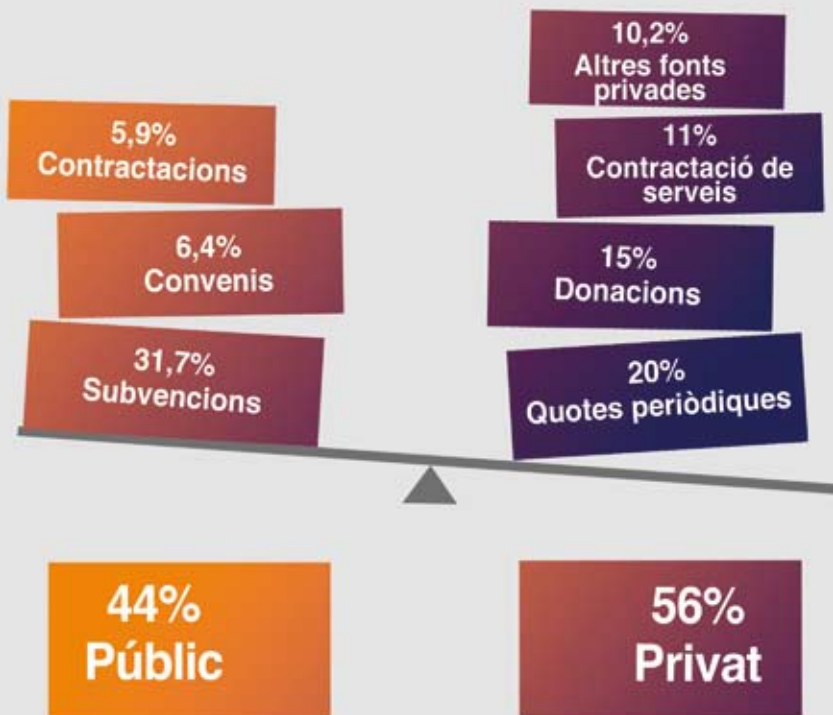
7.3. Idees clau

Volum econòmic

El pressupost va créixer des del 2007 fins el 2010. El 2011 es produeix una reducció del volum econòmic.

Fonts de finançament

El finançament privat ha augmentat un 5% en relació a les dades de 2007.

8. Societat relacional

8.1. Amb l'Administració Pública

La relació amb l'Administració ha anat evolucionant i creixent al llarg dels anys. A mesura que l'Administració ha desenvolupat una política de serveis socials cada vegada més àmplia i més complexa, ha trobat en el Tercer Sector Social un actor clau per a l'èxit d'aquestes polítiques. Això ha donat lloc a una relació intensa però desigual, pel fet que els recursos econòmics es troben majoritàriament en mans de l'Administració. Això a vegades dóna lloc a relacions del tipus clients-proveïdors.

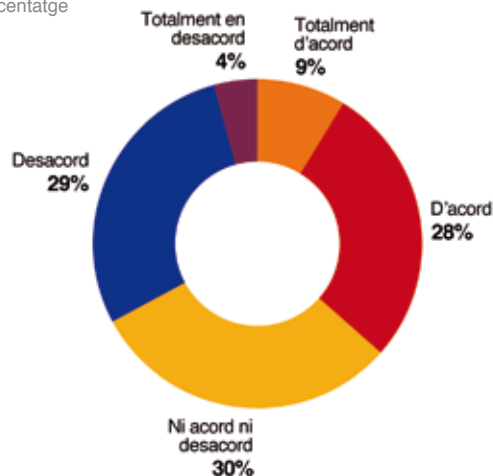
Des del sector, l'activitat és missional i sovint el repte amb l'Administració és normalitzar una relació basada en la coresponsabilitat davant les necessitats socials. Però amb la crisi s'han donat reduccions pressupostàries des de l'Administració que han afectat el quart pilar de l'Estat del Benestar —els serveis socials—. Fet que ha generat una situació d'incertesa davant el risc que suposa retallar en les despeses d'un pilar encara en procés de consolidació. Probablement aquesta és l'explicació a la manca de quòrum entre les organitzacions socials catalanes sobre com seran les futures relacions amb l'Administració.

'Hi ha la necessitat de millorar en eficiència i eficàcia la interlocució amb les administracions públiques i altres agents socioeconòmics'

(Exret de les preguntes obertes del qüestionari)

Gràfic 44: Grau d'acord amb la següent afirmació: La relació amb l'Administració en els propers anys serà més sostinguda en el temps, articulada a través de col·laboracions que permetran donar continuïtat als projectes

En percentatge

S'estima que el 86% de les organitzacions manté algun tipus de relació econòmica amb l'Administració. Les relacions econòmiques entre el Tercer Sector Social i el sector públic són heterogènies. El grau d'accés a subvencions, convenis i contractacions amb l'Administració pública varia, entre d'altres factors, en funció del volum econòmic de les organitzacions. Així, les entitats amb pressupost entre els 15.000 i els 100.000 euros són les que tenen un major accés a les subvencions -40%-, principalment d'ajuntaments i del Departament de Benestar Social i Família. En canvi, són les entitats amb un volum entre 100.000 i 1.000.000 euros les que més convenis realitzen amb l'Administració -45%-. En el cas de les contractacions, aquestes predominen entre les entitats amb un pressupost superior a 1.000.000 d'euros -49%-.

8.2. Amb altres actors

El Tercer Sector Social es relaciona amb altres actors, a més de l'Administració i del propi sector, com són el món acadèmic i l'empresarial. Les formes de relació poden variar en cada cas, però a grans trets es poden considerar les més comunes.

Des del món acadèmic s'ha desenvolupat una àmplia oferta d'estudis conduents a titulacions de caire social. L'especialització de Cicles Formatius, Graus, Màsters i Postgraus en aquest tipus d'estudis ha crescut en els darrers anys. Facultats i centres d'ensenyament d'àrees com el treball social, l'educació social, la integració social, etc. es relacionen amb les organitzacions del Tercer Sector Social perquè són una font de coneixement pràctic i d'innovació en metodologies socials. Tanmateix, es produeix un feedback amb el Tercer Sector Social, que es nodreix d'equips amb formació qualificada en àrees socials.

El món empresarial, per la seva banda, es concep habitualment com una possible font de recursos econòmics donat que aquesta ha estat la forma tradicional de relació. Tot i que els programes de responsabilitat social corporativa marquen un avanç en les relacions, encara queden per explorar noves formes de col·laboració fonamentades en el reconeixement mutu de tots dos actors i que afavoreixin la coresponsabilitat en la millora social. I això no tan sols amb el sector empresarial, sinó també amb el conjunt d'actors de la societat.

'Hem d'implicar el món empresarial en la construcció d'un nou model de benestar'

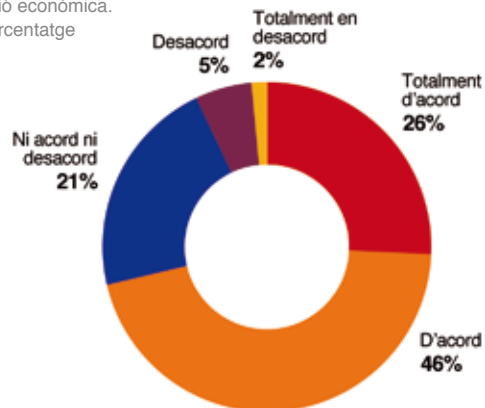
(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

'L'enfortiment del sector passa per l'enfortiment i millora de les entitats. S'ha de visibilitzar més el valor afegit i aconseguir més reconeixement polític i social'.

(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

Gràfic 45: Grau d'acord amb l'afirmació: Cercar aliances amb el sector empresarial es planteja com una alternativa eficaç per fer front a l'actual situació econòmica.

En percentatge

Prop del 35% de les organitzacions socials catalanes compten amb fonts de finançament provinents del món empresarial. El més habitual és comptar amb la col·laboració d'una empresa -63,9%- tot i que hi ha organitzacions -5,1%- que compten a més de 50.

Taula 17: Nombre d'empreses que col·laboren amb les organitzacions socials

En percentatge i per intervals

Interval	Percentatge d'entitats
1 empresa	63,9%
Entre 2 i 3 empreses	11,3%
Entre 4 i 10 empreses	11,9%
Entre 11 i 20 empreses	5,1%
Entre 21 i 50 empreses	2,7%
Més de 50 empreses	5,1%
Total	100,0%

8.3. Amb la societat civil

Les organitzacions del Tercer Sector Social no treballen aïllades d'altres entitats o moviments de la societat civil. Ben al contrari, les relacions amb altres organitzacions són habituals donat les sinèrgies que es poden generar. El treball en xarxa ha mostrat ser una eina eficient per aconseguir impacte en les actuacions. Són diverses les col·laboracions d'èxit entre entitats de cooperació internacional, culturals, esportives, etc. amb el Tercer Sector Social. Així mateix, el treball conjunt amb els col·legis professionals ha jugat un paper rellevant en la professionalització del Tercer Sector Social.

Tot i les coincidències missionals i de fons, potser les relacions menys fluides es donen amb els moviments de la societat civil, fet que pot dificultar les col·laboracions a mig i llarg termini. Amb tot, els grups o col·lectius que formen part de la societat civil i que no estan constituïts jurídicament són bressol de noves demandes socials i l'espai on sovint germinen futures organitzacions socials.

'S'ha de consolidar el treball en xarxa entre entitats, compartint recursos, coneixement i metodologies'

(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

'És important crear xarxes de relació entre totes les entitats que conformen el tercer sector, per treballar unides per aconseguir el canvi i la millora de la situació actual'.

(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

L'agrupació en organitzacions de segon nivell continua sent la fórmula més freqüent de les entitats per relacionar-se i treballar plegades. El paper que juguen federacions, coordinadores, etc. en l'articulació de les propostes i demandes de les entitats adherides està prenent una especial rellevància en temps de crisi.

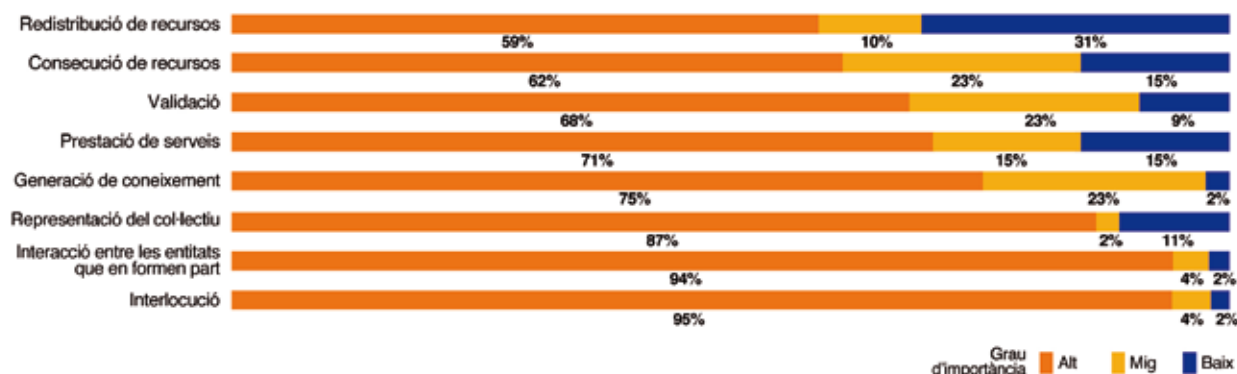
Els rols que desenvolupen les organitzacions de segon nivell ha evolucionat d'acord amb les noves necessitats que planteja l'actual escenari. Ha crescut la importància dels principals rols, especialment la validació, la interacció entre les entitats membre, la consecució de recursos i la redistribució de recursos.

El nombre d'entitats adherides a organitzacions de segon nivell o superior ha variat des del 2007, especialment entre les organitzacions que apleguen entre 26 i

100 organitzacions sota el seu paraigua. Així, en l'Anuari 2009 aquestes entitats representaven el 57% de les organitzacions i al 2011, el 24%. En paral·lel, ha crescut un 24% el nombre d'entitats de segon nivell que compten amb entre 1 i 25 organitzacions adherides.

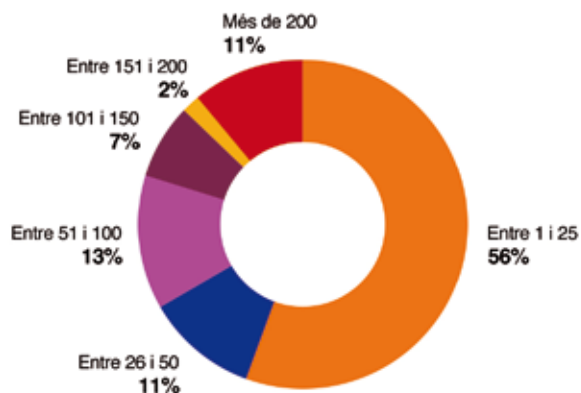
La federació de les organitzacions de base en entitats de segon nivell ha variat en els darrers anys. Amb tot, el més habitual –comparant amb les xifres de l'Anuari 2009– continua sent l'adhesió a entre 1 i 3 entitats. En el cas de les organitzacions federades a entre 4 i 6 entitats, el seu nombre s'ha reduït en un 15% i, en paral·lel, les entitats que no es troben adherides a cap organització de segon nivell ha passat del 21% al 34% - increment que es pot relacionar a la dificultat per fer front al pagament de les quotes davant la situació econòmica d'algunes entitats-.

Gràfic 46: Grau d'importància dels rols que desenvolupen les organitzacions de segon nivell o superior
En percentatge

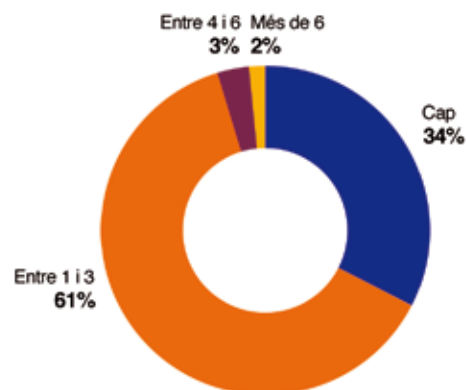
Gràfic 47: Entitats de segon nivell o superior per nombre d'entitats membres

En percentatge

Gràfic 48: Pertinença de les entitats a organitzacions de segon nivell (nombre d'entitats a què pertanyen)

En percentatge

8.4. Idees clau

Administració Pública

El futur de les relacions amb les administracions es caracteritza per la incertesa. Tanmateix el 86% de les organitzacions manté una relació econòmica amb l'Administració.

Altres actors

El reconeixement mutu entre el Tercer Sector Social i altres actors de la societat afavorirà l'avanç de la coresponsabilitat social. El 35% de les entitats compten amb aportacions econòmiques d'empreses.

Societat civil

El treball en xarxa continua considerant-se una eina d'enfortiment del sector i la societat civil. Les entitats estan adherides, de mitja, a entre 1 i 3 organitzacions de segon nivell.

III

Conclusions i perspectives

9. Deu reflexions i reptes per al Tercer Sector Social

Núvol de paraules 4: Reptes més freqüents per al Tercer Sector Social

1. Atendre més persones destinatàries amb recursos limitats

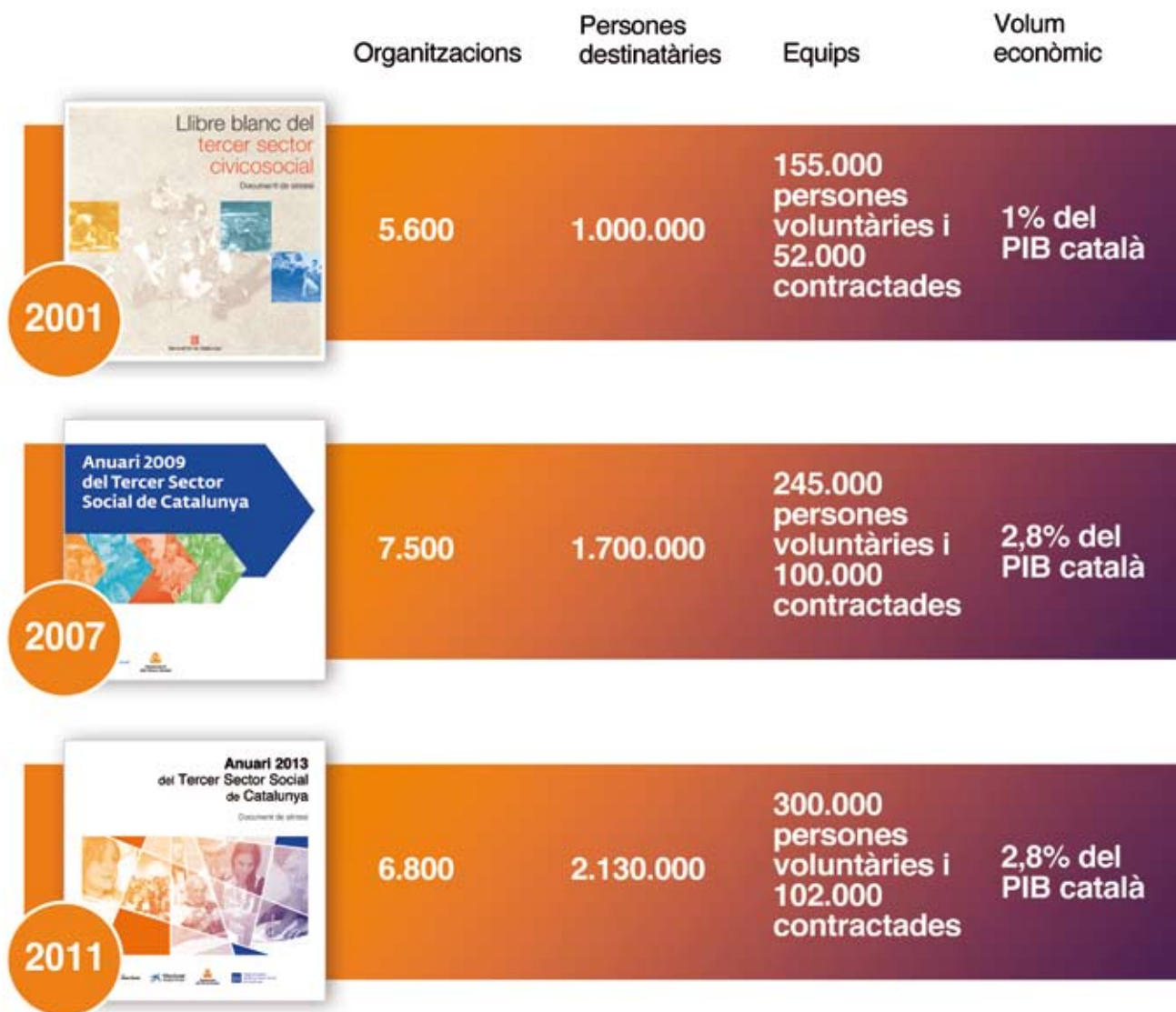
Després del llarg període de creixement que va arribar fins a 2009, el Tercer Sector Social ha hagut d'afrontar una limitació de recursos que l'ha portat a nivells pressupostaris -en relació amb el PIB- i de persones contractades similar a nivells de 2007, tot i el creixement de les persones voluntàries en un 23%. No obstant això, el nombre de persones destinatàries ha crescut en 430.000 persones des de 2007, la qual cosa està posant en dificultat a moltes organitzacions.

Aquest creixement de persones destinatàries fins a 2.130.000 persones consolida la transversalitat i el paper del Tercer Sector Social en el context actual, però sembla difícil que les entitats puguin encaixar més limitacions pressupostàries mentre atenen un creixent nombre de persones.

L'evolució de les principals xifres del sector durant la darrera dècada mostra la consolidació de la major presència social en cobertura territorial, capacitat organitzativa, impacte social i incidència en les polítiques públiques. Avui dia, a Catalunya, el Tercer Sector Social és un factor de cohesió social i un actor que contribueix a la millora de la qualitat de vida de les persones més vulnerables.

Taula 18: Els grans números

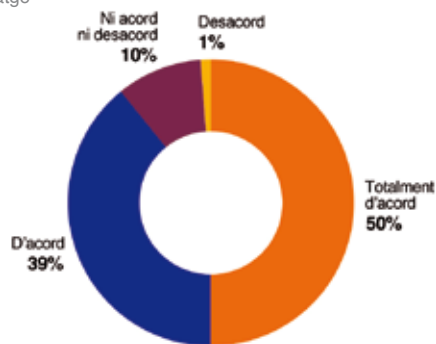
Dades d'evolució estimades, Llibre Blanc 2003 (dades 2001), Anuari 2009 (dades 2007) i Anuari 2013 (dades 2011)

2. Agent actiu de transformació social

Gràfic 49: Grau d'acord amb l'afirmació: Davant els nous horitzons que es plantegen, el Tercer Sector Social català ha d'assumir un rol de lideratge en la construcció de nous models de societat i en la generació de noves polítiques públiques

En percentatge

Al Llibre Blanc del Tercer Sector civico-social al 2003, es va posar l'accent en els trets que defineixen el Tercer Sector Social i en com aquests són, per se, elements essencials en la construcció de nous models de societat. Ja es deia llavors que la rellevància del Tercer Sector Social a Catalunya va més enllà del còmput general i detallat de les xifres. El Tercer Sector Social és un element imprescindible per a la consolidació de la democràcia i la vehiculació de la participació ciutadana; és també un excel·lent portador i generador de valors socials -com la igualtat, la justícia i la solidaritat-, i contribueix a donar veu i projecció pública als interessos i demandes de col·lectius en

situació de vulnerabilitat i/o en risc d'exclusió social. És, al capdavall, un excel·lent mecanisme per a la integració social i, sens dubte, una prova fefaent que un determinat model de societat és possible.

Les entitats participants en l'Anuari 2013 han refermat el seu compromís amb la transformació social i un 89% s'ha mostrat d'acord o molt d'acord en el seu desig de liderar el procés de construcció de nous models de societat, amb una transformació cap a una societat més justa i solidària.

'El Tercer Sector esdevé fonamental davant del context de crisi actual, per tant s'ha d'aprofitar aquesta oportunitat per avançar cap a un nou model social on aquest es posicioni en igualtat de condicions que la resta d'agents socioeconòmics influents'

(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

'Cal activar el debat en el si del Tercer Sector Social per tal de poder fer incidència real i promoure els canvis necessaris en el model actual de societat'

(Extret de les preguntes obertes del qüestionari)

3. Guanyar protagonisme en la prestació de serveis a les persones

---

La prestació de serveis a les persones més vulnerables és una de les activitats principals que les organitzacions del Tercer Sector Social desenvolupen per complir la seva missió i participar en la transformació social.

La majoria dels serveis socials inclosos en les carteres de serveis que les Administracions Públiques van regulant, han començat com activitats d'organitzacions no lucratives compromeses amb una necessitat social determinada que, posteriorment, va estar reconeguda i assumida socialment. Per això, en aquest nou marc legislatiu dels serveis socials que es va configurant -encara que s'hagi frenat en els darrers anys- és lògic que moltes entitats participin o es proposin actuar com a agent prestador de serveis.

No obstant, el sector mercantil continua la seva entrada per competir en la prestació de serveis amb una visió limitada com a oportunitat de negoci. Aquesta pressió sobre l'Administració Pública porta en ocasions a prioritzar exclusivament el preu -de fet, en temps de limitació de recursos això és una temptació permanent- i la mercantilització dels serveis públics de caire social. Per a les

entitats socials que fan els serveis des d'una vocació de servei públic d'atenció a les persones això és un motiu de preocupació i un risc de quedar marginat únicament a la prestació dels serveis no rentables que no interessen a l'àmbit mercantil.

L'Administració contractant ha de vetllar per la solvència social de les entitats o empreses que presten serveis públics d'atenció a les persones i per l'efectiva qualitat d'aquests serveis. Això és possible per mitjà de plecs de clàusules adients, de sistemes de valoració i puntuació adequats a aquesta tipologia de serveis, i pel seguiment posterior de l'acompliment efectiu dels compromisos assumits per part dels adjudicataris. Si es fa així, el Tercer Sector Social guanyarà protagonisme en la prestació de serveis en benefici de tota la societat.

4. Un sector vertebrat amb necessitat de més col·laboració

La consolidació d'un teixit d'entitats de segon nivell en molts àmbits temàtics i territorials junt amb el recorregut de la pròpia Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya -aglutina 32 entitats de segon nivell- ha tingut un impacte clar en la vertebració i estructuració del sector.

S'ha aconseguit desenvolupar una cultura valuosa al voltant de l'esforç de treballar plegats pel bé comú del propi sector i la societat, i s'ha avançant significativament en el reconeixement del sector com a agent social i actor de les polítiques públiques socials.

Al mateix temps, aquesta vertebració ha permès millorar en alguns temes com el funcionament organitzatiu, la gestió de la qualitat o la formació dels equips; però s'ha d'anar més enllà en la col·laboració entre les entitats. Aquest teixit d'entitats ha de ser capaç d'ajudar a ser més eficient en l'ús de recursos per complir la missió de les entitats membres, estalviant costos. Les estructures petites tenen ineficiències que acaben generant uns costos alts de funcionament per al sector. Col·laborar, compartir, repartir, coordinar, fusionar, reutilitzar, etc. són verbs que estan guiant les actuacions d'aquests anys i que encara han d'estar més presents.

Cal mantenir la capilaritat social característica del Tercer Sector Social en l'activitat i presència territorial, però combinant-la amb una major eficiència i estalvi de costos de funcionament. Per això, s'afronta un doble repte: que les entitats de segon nivell s'enforteixin per continuar tenint un paper clau en la vertebració del sector i treballar per aconseguir el difícil tema de combinar una actuació local amb estructures globalment compartides. Aquest factor pot ajudar a assolir les economies d'escala i di-

mensió que necessita el sector per augmentar la seva eficiència i millorar en l'aprofitament dels recursos.

5. Desenvolupar el paradigma de confiança en la relació amb l'Administració Pública

---

La constatació de la necessitat d'un nou paradigma en la relació amb l'Administració Pública ha estat present a totes les recerques sectorials des que es va fer el Llibre Blanc del Tercer Sector civico-social al 2003. El Tercer Sector Social és un agent clau en les polítiques públiques socials i, de fet, un 86% de les entitats tenen algun tipus de relació econòmica amb l'Administració Pública. La relació ha anat evolucionant en la darrera dècada cap a una aliança estratègica i un diàleg més clar al voltant de les necessitats socials i el rol de les entitats, més enllà únicament de l'obtenció de fons; però encara hi ha camí per recórrer.

Durant anys, l'Administració Pública ha estat el motor clau que impulsava els projectes. El Tercer Sector Social ha estat un soci de llarg recorregut per a una Administració que ha pogut aprofitar la utilitat social, la il·lusió i l'austeritat de recursos que caracteritzen les organitzacions socials.

Actualment la relació amb l'Administració Pública té moltes dosis de procediment administratiu burocràtic que condiciona força el dia a dia de les entitats. Aquesta càrrega de gestió i enfocament al curt termini ha estat un dels motius que ha fatigat moltes entitats, i així un 63% d'aquestes dubta que l'Administració sigui un soci de continuïtat per als projectes de la seva entitat. A més, la limitació de recursos en inversió social i els retards en els pagaments han marcat molt l'agenda més recent.

El Tercer Sector Social ha de ser el principal aliat del govern en relació a les polítiques socials i ha de continuar la millora de la interlocució que s'ha aconseguit. S'ha d'avançar cap a un paradigma de confiança mútua en les relacions que reconegui la coresponsabilitat de les entitats en les polítiques públiques, superant la tensió client-proveïdor com a eix de relació i reduint els costos burocràtics i procedimentals que no aporten valor a la ciutadania.

S'ha d'afrontar el repte de la col·laboració i el treball conjunt amb l'Administració Pública, des de la confiança i el rol de cada una de les parts, per continuar essent una aliança útil per donar resposta a les necessitats de la ciutadania.

6. La complicitat social necessària: voluntariat i recursos

Una de les tendències que apareix clarament és el creixement de les persones voluntàries a les entitats del Tercer Sector Social. Any rere any la xifra ha anat en augment al llarg de tot el període -ha augmentat un 23%-, i mostra les nombroses persones que expressen el seu compromís amb la societat mitjançant la participació a les entitats. Al 2011, s'estima que gairebé 300.000 persones estaven fent voluntariat a les entitats del Tercer Sector Social.

Aquest compromís de les persones amb les entitats també es mostra en l'augment de les aportacions econòmiques de les persones a les entitats -les donacions han augmentat un 4% i les aportacions puntuals prop del 8%-. L'aparició del crowdfunding i una major dedicació de les entitats a aquest tipus d'accions està aconseguint impulsar, encara lentament, el compromís econòmic directe de la ciutadania amb la missió de les entitats. Tot i així, les entitats expliquen que les quotes periòdiques han baixat un 7% durant el període, un tema a millorar.

De fet, les organitzacions existeixen perquè generen complicitat social en les causes per les quals treballen: la seva existència té sentit si hi ha una complicitat social formada per persones i altres col·lectius capaços de comprometre's amb l'actuació de l'entitat. Un compromís que es demostra amb temps -el voluntariat-, recursos -en diners o en espècie- i comunicació -comprometre al seu entorn-. Ja han quedat enrere els temps en què els projectes es podien dur a terme pràcticament amb el recolzament de l'Administració Pública -durant el període analitzat el finançament públic del sector ha baixat un 6%-. Les organitzacions del segle XXI han de tenir la capacitat de mobilitzar persones compromeses amb la seva missió.

El repte radica en saber gestionar la complicitat social que aporta energies, il·lusions, capacitats i recursos per a la transformació social. Amb una base social formada per persones compromeses, té sentit la idea de continuar implicant la ciutadania realitzant campanyes de voluntariat o de recaptació econòmica per concretar aquest compromís en temps o diners. Alhora, és necessari aprendre a gestionar correctament la dedicació de les persones voluntàries per mantenir viva la seva motivació i donar resposta a les seves expectatives.

7. Potenciar els equips tècnics: gestió de persones, marc laboral i noves competències

---

Tot i els ajustos, pel que fa al nombre de persones contractades que s'han hagut de fer en els darrers anys, durant la darrera dècada ha augmentat el nombre de persones contractades al Tercer Sector Social. A l'actualitat, després d'haver arribat fins a 120.000 persones al 2009-2010, el nombre està al voltant de les 100.000 persones que desenvolupen la seva activitat professional al Tercer Sector Social.

La tendència de creixement i el propi ajustament posterior han fet que prop d'un 60% de les organitzacions del sector estiguin desenvolupant polítiques de gestió de persones, encara que la seva generalització es veu dificultada pel gran nombre d'entitats petites. Tot i així, elements d'aquestes polítiques com les polítiques formatives arriben al 77% de les entitats, els plans d'igualtat a un 48%, o altres com la selecció o les escales salarials també són freqüents al sector.

La crisi va arribar en un moment en què el Tercer Sector Social ja havia apostat per la creació d'un marc laboral

estable per a l'acció social no lucrativa. Tot i les dificultats, el procés iniciat ha continuat amb fites importants com la creació de La Confederació -unió de les principals patronals d'acció social no lucrativa en una única entitat- i el progressiu augment de convenis laborals en àmbits de l'acció social. S'ha de continuar avançant per aconseguir un marc laboral sostenible per a serveis i organitzacions que doni resposta al necessari desenvolupament professional de les persones treballadores i els serveis.

Paral·lelament, davant d'aquesta nova època on la complexitat social és un element transversal al Tercer Sector Social, les necessitats relatives a les competències i capacitats dels equips també s'han renovat. Durant anys s'ha fet servir un llenguatge de 'expert-a-expert', desenvolupant competències útils per a gestionar projectes, per a optar a convocatòries, etc... Però aquest llenguatge és poc útil per a generar complicitat i compromís amb l'entorn i, per això, cal potenciar les competències relacionals i aprendre nous llenguatges per explicar la missió i les activitats que es desenvolupen. Les competències clau que es demanaven als equips fa uns anys coincideixen poc amb les que faran falta d'aquí a pocs anys. En les organitzacions del Tercer Sector Social hi ha gent valuosa i compromesa amb la missió, persones voluntàries i/o remunerades, i cal treballar amb els equips per compartir el desenvolupament professional que fa falta per ser part activa en la transformació de les organitzacions.

8. Millorar el funcionament de les organitzacions

El creixement del sector ha augmentat la complexitat de les seves organitzacions i això ha posat de relleu la necessitat d'incorporar progressivament elements de gestió organitzativa amb major especialització en àrees diverses de les entitats.

Durant la darrera dècada s'ha continuat avançant força en l'adaptació de metodologies de gestió a la realitat de les entitats no lucratives, i aquest cos d'eines de gestió i funcionament està cada vegada més present a les entitats del Tercer Sector Social. A més, la situació actual ha fet més palesa la necessitat de temes com, per exemple, una gestió financera acurada o la gestió de capacitats i competències dels equips.

No obstant, encara hi ha un marge de millora rellevant en el funcionament de les organitzacions, en cadascuna de les diferents àrees de gestió d'una entitat: comunicació, equips, serveis, gestió administrativa, TIC, econòmic-financera... Com s'ha comentat abans, per poder impulsar aquesta millora del funcionament global de les entitats des de l'eficiència de recursos és necessari l'impuls i implicació de les entitats de segon nivell, que facilitin compartir plantejaments, metodologies i eines.

9. Visió estratègica i bon govern de les entitats

Els òrgans de govern de les organitzacions no lucratives són bàsicament les juntes directives a les associacions i els patronats a les fundacions. Es tracta d'òrgans, formats majoritàriament per persones voluntàries, que han evolucionat relativament poc durant el període de creixement del sector, i que ha estat més centrat en el desenvolupament dels equips tècnics. La dimensió mitja de l'òrgan del govern de les entitats del Tercer Sector Social és de 8 persones.

El govern de les entitat té una sèrie de reptes per afrontar la seva millora, com són el compromís organitzatiu dels membres, la funció estratègica, la relació amb els equips tècnics, diversitat i renovació de perfils, gestió de la informació i cultura de l'avaluació.

En els darrers temps, les situacions complicades que han viscut moltes entitats ha portat a una millora en el compromís organitzatiu dels membres dels òrgans de govern, que han hagut de participar en decisions complicades.

En aquests moments, per afrontar moments de dificultat, és més important que mai la visió estratègica, que moltes vegades és una responsabilitat compartida entre òrgans de govern i equips tècnics. Només un 58% de les entitats

manifesta haver realitzat una reflexió estratègica formal, la qual cosa deixa moltes organitzacions captives de la lògica derivada de l'activitat diària més que dels elements estratègics -raó de ser i missió-.

10. Visibilitzar l'impacte social i econòmic: medicació de resultats i transparència

---

Lògicament, les persones que formen part del Tercer Sector Social estan convençudes de la utilitat social de les seves organitzacions. Però el sector ha de tenir la capacitat de mostrar-ho per reivindicar l'aportació social i econòmica a la societat. De fet, un 56% de les entitats ja han fet o iniciat algun tipus d'esforç d'avaluació o mesura.

La confiança es construeix a partir de les dades, de la transparència i de visibilitzar la contribució social. La cultura de la transparència en la relació amb la societat és un valor clau del Tercer Sector Social per mantenir i augmentar la confiança social en la tasca de les entitats. Les eines de rendició de comptes cada vegada estan més presents -webs, memòries, codis ètics, auditories...- i el repte és trobar la manera d'anar integrant en aquestes eines un tema emergent com la medicació de resultats.

Avui dia existeixen metodologies i s'estan desenvolupant maneres de mostrar l'aportació de les entitats a la societat. Les dades públiques i la transparència ajuden a construir la legitimitat que reforça i motiva el compromís amb l'organització. No és un tema únicament de qualitat en l'actuació, sinó que els esforços de mesura d'impacte social i econòmic van més enllà.

IV

Sobre el Tercer Sector Social

10. El Tercer Sector Social

10.1. El Tercer Sector, transversal a la societat

El Tercer Sector agrupa un univers heterogeni d'organitzacions que es troba present en moltes esferes de la vida. Fent un repàs molt general, serien organitzacions del Tercer Sector les associacions culturals i les ambientals, les obres socials de les caixes d'estalvi, les entitats esportives, els centres de lleure, les associacions de veïns i veïnes, les ONGs de cooperació, els ordres hospitalaris, alguns centres d'educació i recerca, mutualitats, etc.

El nexa comú d'aquest gresol d'organitzacions és ser entitats formalment constituïdes, no tenir afany de lucre i ser d'iniciativa privada. L'ampli ventall de temàtiques i activitats que apleguen dona lloc a la transversalitat del Tercer Sector en la societat. Des dels àmbits educatiu i sanitari a la vida política del país, passant per l'associacionisme de base, el Tercer Sector impregna de valors humans diferents esferes de la nostra societat.

10.2. El Tercer Sector Social

Per definir el Tercer Sector Social en aquest estudi, s'ha emprat la mateixa definició operativa que es va plantejar en l'edició 2009. És la següent:

Conjunt d'organitzacions del Tercer Sector que treballen, en l'entorn proper, per a la promoció de la persona i per a la inclusió dels col·lectius vulnerables.

Les característiques bàsiques de les organitzacions del Tercer Sector Social són:

- Organitzacions formalment constituïdes, sense afany de lucre i d'iniciativa privada.
- L'acció social és l'eix central de la seva missió.
- Desenvolupen l'acció social seguint principis de proximitat al territori.

10.3. Tercer Sector Social i acció social no lucrativa

L'acció social és un concepte ampli que fa referència a les intervencions adreçades a incidir en les persones i en l'entorn a fi de millorar la qualitat de vida de les persones i avançar en la justícia social.

L'acció social no és exclusiva del Tercer Sector Social ja que poden realitzar-la diferents agents socials com l'Administració pública, el món empresarial i entitats del tercer sector, no considerades en el Tercer Sector Social, com les entitats ambientals o les de cooperació internacional.

Així doncs, l'acció social pot ser duta a terme per diferents tipus d'organitzacions i amb o sense afany de lucre. El Tercer Sector en general i, el Tercer Sector Social en particular, desenvolupen l'acció social amb caràcter missional però tot responent a criteris de viabilitat i adequació.

Gràfic 50: Mapa de l'acció social

Tot i que l'acció social ocupa un lloc central en les organitzacions del Tercer Sector Social, no defineix totes les activitats que s'hi desenvolupen. El Tercer Sector Social no es troba aïllat d'altres realitats i problemàtiques, ni de la resta d'organitzacions del Tercer Sector, per la qual cosa també desenvolupa altres tipus d'activitats.

V

La realització de l'Anuari 2013

Entitats impulsores

L'Observatori del Tercer Sector

L'Observatori del Tercer Sector és un centre de recerca especialitzat en el Tercer Sector, sense ànim de lucre i independent, amb la finalitat d'aprofundir i incrementar el coneixement sobre aquest sector i treballar per a la millora en el funcionament de les organitzacions no lucratives.

Neix l'any 2003 com un projecte d'emprenedoria social pioner al país en la recerca especialitzada del Tercer Sector. Al llarg dels deu anys de trajectòria, s'ha consolidat com agent clau de creació i difusió de coneixement del Tercer Sector. Ha realitzat nombrosos estudis per a dimensionar i definir les característiques principals que conformen el Tercer Sector, així com la generació de reflexió i coneixement en moltes de les àrees claus per a la gestió de les entitats.

En l'actualitat, l'Observatori del Tercer Sector és un centre de referència en la recerca de les organitzacions no lucratives, obert a la col·laboració amb totes aquelles entitats públiques i privades que treballen per desenvolupar coneixement i millorar el Tercer Sector.

La Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya

La Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya és una organització de tercer nivell formada per 32 federacions i agrupacions que aglutinen en conjunt a prop de 4.000 entitats socials no lucratives: associacions, cooperatives, fundacions, empreses d'inserció i centres especials de treball.

La institució va néixer l'any 2003 per iniciativa de les seves entitats sòcies, que són les principals organitzacions de segon nivell del sector i que agrupen entitats que atenen els col·lectius més diversos: infància i família, joves, persones immigrades, gent gran, discapacitats psíquics, físics i sensorials, drogodependents, persones amb dificultats per a accedir a un lloc de treball, persones sense sostre, etc.

La Taula dóna visibilitat a les tasques que realitza el Tercer Sector Social en defensa de les persones i de les situacions de vulnerabilitat social que pateixen, ajuda a lluitar contra les desigualtats i a estendre el benestar als col·lectius socials més desfavorits. A més, representa el sector davant les administracions públiques i la societat en general.

Taula d'entitats
del Tercer Sector Social
de Catalunya

Fitxa tècnica

Àmbit: Catalunya.

Univers: organitzacions del Tercer Sector Social ubicades a Catalunya, estimades inicialment en un total de 7.552 entitats

Marc: organitzacions del Tercer Sector Social de Catalunya amb dades de contacte disponibles.

Dimensió de la mostra:

-disseny: 721 enquestes

-realitzades: 738 enquestes

Disseny mostral: estratificació per col·lectius destinataris amb assignació proporcional i control de quotes per províncies i grandària de les organitzacions.

Nivell d'error

-nivell de confiança: 95,5%

-variància: $p=q=0,5$

-error màxim admissible: $\pm 3,65\%$

Dates treball de camp: 15 de novembre de 2012 al 22 de març de 2013

Recollida de la informació: enquestes realitzades a través d'aplicatiu online realitzat per GESOP S.L., i amb plantilla d'arxiu de documents, qüestionaris en paper, enquesta telefònica i presencial realitzats per l'OTS

Tractament de les dades: depuració de dades i tractament dels missing (imputació de registres per regressió objectiva).

Anàlisi: estadística descriptiva i inferència estadística.

Dades de referència: els anys de publicació de les diferents edicions de l'Anuari són posteriors a la recollida d'informació. A fi d'evitar la confusió en els gràfics i taules s'especifiquen els anys de referència junt amb l'any de cada publicació.

Taula 19: relació de les diferents publicacions amb els corresponents anys de referència

Publicació	Any de referència de les dades
Llibre Blanc 2003	2001
Anuari 2009	2007
Anuari 2013	2011

Equip

Equip de treball de l'Observatori del Tercer Sector

Pau Vidal. Direcció i coordinació

Montse Fernández. Responsable tècnica

Neus Gabela. Suport tècnic

Col·laboradors/es

Jaume Albaigès. Informàtica

Cristina Bueno. Maquetació i disseny

Sònia Flotats i Rebeca Febrer. Comunicació

Patricia Pelayo i Míriam Raventós. Treball de camp

Laura Pujol. Administració

Ha col·laborat en el treball de camp **GESOP –Àngels**

Pont, Daniel Solís, Queralt Badia, David Ingerto i Ana

Andreu-.

Comitè Executiu

Per part de la Taula

Àngels Guiteras

Teresa Crespo

Felisa Pérez

Toni Codina

Per part de l'OTS

Joaquim Sabater

Pau Vidal

Ana Villa

Annexos descarregables

Tot el material annex es pot consultar al web de l'Anuari del Tercer Sector Social www.anuaritercersectorsocial.cat on es poden consultar la metodologia de l'estudi, les fases, els principals resultats i accedir al qüestionari i la bibliografia.

Agraïments

Durant totes les etapes d'elaboració de l'Anuari s'ha comptat amb la col·laboració de moltes organitzacions i institucions que han fet possible aquest estudi.

En primer lloc, volem agrair a les organitzacions de segon nivell del Tercer Sector Social, que han estat un element clau al llarg de tota la recerca, opinant i participant activament al temps que han ajudat a gestionar la participació de les seves entitats membres.

També s'ha comptat amb la col·laboració de persones amb una àmplia experiència en el sector, les quals han aportat les seves reflexions al llarg de la recerca.

La participació de les organitzacions socials és el més important: l'Anuari no seria possible ni tindria sentit sense elles. Per això, volem fer un agraïment especial a totes les entitats participants en la recerca, ja que gràcies al seu temps, paciència i dedicació existeix l'Anuari 2013.

En definitiva, elaborar l'Anuari del Tercer Sector Social només és possible amb la participació activa de les persones que formen part de les seves organitzacions, ja sigui responent el qüestionari, motivant a la participació, difonent l'estudi, aportant coneixement, etc.

Finalment, volem també destacar el suport rebut per part de les diferents administracions públiques catalanes durant la recollida d'informació.

Gràcies a tothom.

L'Anuari del Tercer Sector Social de Catalunya és una iniciativa de l'Observatori del Tercer Sector i de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya. Es tracta d'un estudi periòdic que analitza l'estat i evolució de les organitzacions no lucratives que treballen a favor dels col·lectius més vulnerables de la societat. El seu principal objectiu és ser una eina d'utilitat per a les entitats socials catalanes i la societat civil.

Més de 2 milions de persones destinatàries, 6.800 entitats, 300.000 persones voluntàries, al voltant de 100.000 persones contractades i 2,8% del PIB.

www.anuaritercersectorsocial.cat

Amb la col·laboració de

